

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra pomocných věd historických a archivního studia

Bakalářská práce

Daniel Haugwitz

Friedrich Wilhelm Haugwitz a reforma veřejné správy v habsburské monarchii v letech 1740 – 1765

Friedrich Wilhelm Haugwitz and the Reform of Public Administration in the Habsburg Monarchy, 1740 – 1765

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat vedoucímu své závěrečné práce, doc. PhDr. Zdeňku Hojdovi, CSc., za pomoc při výběru konkrétních oblastí, které jsem v této práci zpracoval. Zároveň bych chtěl vedoucímu své práce poděkovat za mnohá doporučení a za širokou škálu doporučené literatury, která mi vedle již mé dosavadní literatury pomohla zaměřit se na téma o to podrobněji.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných zdrojů a odborné literatury.

V Praze dne 19. srpna 2019

.....

Daniel Haugwitz

Klíčová slova (česky):

Friedrich Wilhelm Haugwitz, tereziánské správní reformy, centralizace státní správy, rod Haugwitzů z Biskupic

Klíčová slova (anglicky):

Friedrich Wilhelm Haugwitz, Theresian Administrative Reforms, Centralization of State Administration, Haugwitz of Biskupice Family

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá Friedrichem Wilhelmem hrabětem von Haugwitz, jeho původem a neocenitelným přínosem pro státní správu v období tereziánských reforem. Cílem této práce je nejen popsat osobnost a zásluhy státního ministra a rádce Marie Terezie, Friedricha Wilhelma hraběte von Haugwitze, ale také přiblížit rod Haugwitzů a zásluhy dalších příslušníků tohoto významného šlechtického rodu pro státní správu, armádu i nezávislou justici.

Abstract

The bachelor thesis follows up Friedrich Wilhelm Count von Haugwitz, his origin and invaluable contribution to the state administration in the period of Theresian reforms. The aim of this thesis is not only to describe the personality and merits of the state minister and advisor of Maria Theresia, Friedrich Wilhelm Count von Haugwitz, but also to bring closer look to the Haugwitz family and merits of other members of this important aristocratic family to the government, the army and independent judiciary.

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Původ rodu Haugwitzů	7
2. 1 Pověst o prvním Haugwitzovi.....	8
2. 2 Pověst o získání rodového erbů.....	9
3. Rodové linie.....	10
3. 1 Haugwitzové z Biskupic	11
3. 2 Haugwitzové z Malé Obiše	14
4. Důsledky třicetileté války	15
5. Mládí Friedricha Wilhelma.....	16
6. Setkání s Marií Terezií.....	18
7. Návrhy na reformy.....	19
7. 1 Princip reformních návrhů	19
7. 2 Aplikace návrhů na reformy.....	21
8. Odpor šlechty.....	22
9. Directorium in publicis et cameralibus.....	23
9. 1 Rozpory v založení Directoria	24
9. 2 Přípravy k založení Directoria	25
9. 3 Vznik Directoria.....	26
10. Policejní komise.....	27
11. Problémy se zapojením Directoria do chodu monarchie	28
12. Dočasné zlepšení situace	29
13. Sedmiletá válka a příchozí problémy.....	31
14. Zrušení Directoria	33
15. Nečekaná smrt.....	36
15. 1 Přesun na venkov	37
15. 2 Kondolence od Marie Terezie	37
16. Závěr	40
17. Prameny a literatura	44
17. 1 Odborná literatura	44
17. 2 Prameny.....	46
17. 3 Internetové zdroje.....	46
18. Přílohy.....	48
18. 1 Seznam obrazových příloh.....	48

1. Úvod

Téma této bakalářské práce jsem si zvolil z řady důvodů. Prvním a pravděpodobně nejdůležitějším důvodem byla ta skutečnost, že stejně jako Friedrich Wilhelm, který je potomkem starobylého rodu Haugwitzů, se i já jmenuji příjmením Haugwitz, což podnítilo můj zájem o dané téma. Druhým a zcela zásadním důvodem je fakt, že jak osobou Friedricha Wilhelma von Haugwitze, tak ani dějinami tohoto slavného šlechtického rodu, který má kořeny již v době karolinské, se z oblasti profesionálních historiků či studentů historie ve svých závěrečných pracích dosud nikdo detailně nezabýval.

V případě samotného rodu je toto dáno především obsáhlou a mnohdy komplikovanou historií Haugwitzů. Nikdo z výše uvedených osob neměl doposud možnost zpracovat odborně dějiny tohoto rodu, neboť na základě četnosti veřejně dostupných informací, které souvisí s jeho velkým rozvětvením, je poměrně obtížné pochopit souvislosti a rodinné vazby jak mezi jednotlivými příslušníky rodu, tak mezi jednotlivými rodovými liniemi. Zde disponuji výhodami, jimiž jsou informace z rodiny a s nimi spojená rozsáhlá škála pramenů a literatury, které jsem v práci použil a řádně odcitoval.

V případě samotného Friedricha Wilhelma hraběte von Haugwitze, nejvýznamnějšího představitele rodu své doby na poli státní správy, pak v dosavadních zpracováních chybí hlubší pohled na jeho rodové a osobnostní předpoklady, které ovlivnily jeho kariéru, dále vztah k jednotlivým zemím České koruny a zároveň také souhrnné zhodnocení jeho kroků a zamyšlení se nad tím, co z jeho zásadních reformních počínů vydrželo zkoušku času. Tato bakalářská práce je tedy vůbec první svého druhu, která se zabývá jak samotným Friedrichem Wilhelmem hrabětem von Haugwitz, tak i popisem tohoto rodu, jehož další rodoví příslušníci byli taktéž významnými historickými osobnostmi ve státní správě, armádě i později oddělené justici.

2. Původ rodu Haugwitzů

Haugwitzové byli a jsou příslušníci starobylého šlechtického rodu, jehož historické kořeny sahají do přelomu 8. a 9. století, přičemž souvislý rodokmen má tento rod již od roku 1225 počínající osobou Sifridem a následně Golfridem, kteří působili v Budyšíně a na panství

v Neukirchu, též v Horní Lužici¹. Zároveň se předpokládá, že mohlo jít o tutéž osobu a nikoli o dva odlišné jedince². Příjmení příslušníků tohoto rodu bylo během staletí různě upravováno a prepisováno, existuje tak mnoho variant a podob jména, kterými jsou například Haugvic, Haukvic, Haugwicz, ale jsou zde také varianty jako Húgvic, Húžwicz, Húžwa, Hugwitz, Hugewicz, Hugowitz, Hugawitz, Haukovic, Haušvic, Hukovic, Hubowitz, Haubitz a ještě mnoho dalších. Tyto změny vznikaly především špatnými zápisy v úředních listinách, často z rukou farářů v matrikách, které byly buď nečitelné, nebo příslušný farář zapsal jméno špatně. Jedním z mnoha důkazů je chybný zápis příjmení Friedricha Wilhelma von Haugwitzze v matrice úmrtí, který je obsažen v příloze této práce. Rod Haugwitzů má také své rodové heslo, které zní *Vitam impendere vero* (Život věnovati pravdě)³. A stejně jako k mnoha starým rodům a událostem, i k rodu Haugwitzů se váže pověst, v tomto případě jde rovnou o pověsti dvě. První nám popisuje vznik příjmení Haugwitz, druhá pak získání rodového erbů.

2. 1 Pověst o prvním Haugwitzovi

Zprávy o prvních příslušnících rodu Haugwitzů se objevují, jak již bylo řečeno, v době karolinské, přesněji tedy na konci 8. a na začátku 9. století. Již v tomto období byla rodina Haugwitzů ve vysokém společenském postavení. Tehdejším hlavním sídlem rodu Haugwitzů bylo již zmiňované město Budyšín, které se nachází v oblasti dnešní Horní Lužice. A právě ke společnému předkovi Haugwitzů z této oblasti, jež zároveň sloužil jako vojenský velitel přímo pod císařem Karlem Velikým, se váže pověst ohledně vzniku tohoto jména.

Podle pověsti se tento mladý velitel jmenoval křestním jménem Huguwin (staroněmecké křestní jméno) či zkráceně jen Hug⁴. Vedle svých schopností jakožto velitel vynikal také značným smyslem pro humor, kterým bavil všechny kolem sebe, včetně císaře. Císař mu tak dal přízvisko „witz“, což znamenalo vtipný. Vojenský velitel byl tedy od tohoto momentu nazýván Huguwitz, což jeho rodina, alespoň podle této pověsti, přijala za své příjmení, které se pak nadále vyvíjelo.

---

¹ Eberhard von Haugwitz, *Die Geschichte der Familie von Haugwitz: nach den Urkunden und Regesten aus den Archiven von Dresden, Naumburg, Breslau, Prag, Brünn und Wien bearbeitet*, Erster Band, Leipzig 1910, s. 9-10

² Tamtéž, s. 9

³ Jaromír Kotík, *Letopisy rodu Haugwitzů*, Velká Bíteš 1997, s. 132

⁴ Eberhard von Haugwitz, *Die Geschichte der Familie von Haugwitz: nach den Urkunden und Regesten aus den Archiven von Dresden, Naumburg, Breslau, Prag, Brünn und Wien bearbeitet*, s. 3-4

Je to samozřejmě jen pověst. Faktem zůstává, že prvním historicky písemně doloženým příslušníkem tohoto rodu byl Leopold ab Huguwitz, k němuž se dokládají první informace s rokem 816. Leopold uměl hovořit mnoha jazyky a byl kancléřem císaře Ludvíka I. Pobožného, který byl synem právě v pověsti zmíněného Karla Velikého⁵. To napovídá, že zmiňovaná pověst může mít reálný základ. Příslušníci tohoto rodu se často také označovali jako Hugwitzové, teprve v listině z 1. 10. 1273 poprvé spatřujeme podobu příjmení Haugwitz⁶.

2. 2 Pověst o získání rodového erbu

Rod Haugwitzů se od 13. století začal velice členit a větvit, což mnohem později vedlo i k určitým odlišnostem v rodových erbech, které ovšem mají do jednoho stejný základ- černou beraní hlavu se zlatými rohy v červeném poli⁷. Ke vzniku tohoto rodového erbu se váže druhá zmíněná pověst. Podle této pověsti byl jakýsi Haugwitz rytířem a zároveň hejtmanem blíže nespecifikovaného hradu, který patřil českému králi. Když král vytáhl se svým vojskem do jiné země, využil této situace jeden z jeho nepřátel, který se vydal se svou armádou dobývat králova území, včetně zmíněného hradu. Tomuto dobyvateli se podařilo hrad velmi brzy oblehnout, nedal ovšem povel k útoku, neboť obyvatelé hradu měli strategickou výhodu. Proto se tedy rozhodl, že s obležením hradu nechá jeho obyvatele vyhladovět⁸.

Pro obyvatele hradu to byla velmi těžká situace, neboť zásoby rychle ubývaly a královská vojska se mohla vrátit až za velmi dlouho. Obležení na hradě se tak rozhodli předstírat, že mají zásob stále dost a že se nebojí, což se projevovalo hlasitými oslavami na hradě a posměšky vůči nepřátelským vojskům pod hradbami. Dobyvatel se ovšem nenechal oklamat a dále vyčkával. Hejtman Haugwitz proto rozhodl se zásobami šetřit. Po několika týdnech už nicméně nezbylo na hradě téměř nic k jídlu. Ze zoufalství byli zabiti i koně, přičemž poslední, co jim zbylo, byl malý černý beran⁹.

---

⁵ Eberhard von Haugwitz, Die Geschichte der Familie von Haugwitz: nach den Urkunden und Regesten aus den Archiven von Dresden, Naumburg, Breslau, Prag, Brünn und Wien bearbeitet, s. 4

⁶ Jaromír Kotík, Letopisy rodu Haugwitzů, s. 31

⁷ Jan Halada, Lexikon české šlechty, Praha 1992, s. 55

⁸ Karel Kalláb, Pověsti hradů moravských a slezských, Praha 1937, s. 102-103

⁹ Tamtéž, s. 104

Obležení tak začali naléhat na hejtmana, aby se raději vzdali. To hejtman nechtěl dovolit, neboť si byl jist, že královo vojsko již brzy dorazí. Zároveň si ale uvědomil, že své hladové vojáky už dlouho neudrží při smyslech, načež tedy přišel s plánem, který mohl vše vyřešit. Pro tento plán musel být obětován malý černý beran, který zbyl na hradě jako jediné zvíře. Příštího dne dostali obyvatelé hradu od hejtmana příkaz, aby krví berana potřeli několik starých hovězích kůží a pověsili je na cimbuří, aby vyvolali dojem, že suší kůže z čerstvě stažených zvířat a na hradě tak mají stále dost zásob. Dobyvatel této lsti uvěřil a rozhodl se odtáhnout se svým vojskem¹⁰.

Následujícího rána se vrátil král se svojí armádou a se zásobami. Když se lidu na hradě otázel, co všechno jim zbylo, ukázali mu černou beraní hlavu. Král své poddané za jejich vytrvalost pochválil, zejména pak hejtmana, který je v tomto vytrvání celou dobu podporoval. Za svou oddanost a důvtip tak dostal tento hejtman na svůj štít v erbu černou beraní hlavu. A tak získali Haugwitzové podle této pověsti svůj rodový erb¹¹.

3. Rodové linie

Jak již bylo uvedeno v minulé kapitole, i když informace o prvních Haugwitzích a o vzniku jejich jména rozvíjí pověst, víme z historických pramenů, že v tomto období již opravdu existovali a žili v Horní Lužici, přičemž šlo o Slováky. Prvním doloženým Haugwitzem byl již zmíněný Leopold ab Huguwitz, kterým tímto vznikla zakládající rodová linie, jež nese označení „Linie von Haugwitz“. Potomci této zakládající linie přešli ve druhé polovině 13. století z Lužice do Slezska, kde se tento rod začal postupně rozšiřovat a rozvětvoval také do oblasti Saska¹². Je dobré krátce zmínit potomky z této linie, prvotně usazených na hradě Kaltenštejn, kteří jakožto první přišli do Čech v roce 1312 a následně do Prahy v roce 1375. Nejznámějším příslušníkem této rodové linie byl Mikuláš Húzwic z Tuhanče¹³, dvorní maršálek královny Žofie (manželka krále Václava IV.) v letech 1415-1419, jehož potomci působili v méně významných státních a vojenských funkcích v oblasti středních Čech (Valovice, Vrátno, Bukovno, Světice), v pozdějším období také v Brandýse nad Labem, Zelenči, Lázních Mšeno či například v Mělníku.

---

¹⁰ Jan Halada, *Lexikon české šlechty*, s. 55

¹¹ Karel Kalláb, *Pověsti hradů moravských a slezských*, s. 105

¹² Jaromír Kotík, *Letopisy rodu Haugwitzů*, s. 31

¹³ Pavel Černý, Emilia Adamczyková a Česká genealogická a heraldická společnost v Praze, *Genealogické a heraldické listy*, roč. 38, č. 2, Praha 2018, s. 52

Vrátíme-li se zpátky do období rozvětvení tohoto rodu ve 13. století, tak zjistíme, že jen ve Slezsku bylo významných linií minimálně dvanáct. Vyznat se v rodu Haugwitzů a jeho rodových liniích je tak velice náročné, stejně jako přiřadit určité příslušníky tohoto rodu k té správné linii. Sama Mgr. Anna Čoupková, která se jakožto archivářka zabývala touto rodinou v devadesátých letech, uvedla ve svém referátu, který je zachycen v jazyce německém v knize Letopisy rodu Haugwitzů od Jaromíra Kotíka, že nezná žádnou rozvětvenější rodinu, než právě rodinu Haugwitzů¹⁴. Linií vzešlých z tohoto rodu bylo tedy opravdu mnoho, a přestože jsou jejich rodokmeny k dispozici, tak při popisu každé z nich by jistě došlo k několikanásobnému překročení zadání práce, a proto se tedy zaměřím na dvě nejznámější linie, které působily po mnoho staletí v českých zemích a habsburské monarchii. Jejich vývoj nás pak zavede k samotnému Friedrichu Wilhelmovi.

3. 1 Haugwitzové z Biskupic

Linie Haugwitzů z Biskupic vznikla ve 14. století, konkrétně v roce 1346, kdy jedna odnož Haugwitzů přišla do hrabství kladského a došlo zde ke vzniku této rodové linie právě na velkém statku v Biskupicích (Pischkowitzích)¹⁵. Do Biskupic konkrétně přišli tři bratři: Kilián, Otto a Sweydiger, kteří jsou považováni za zakladatele této rodové linie¹⁶. Haugwitzové z Biskupic se na počátku v několika záznamech označovali např. jako Hugwitzové (též Hugvicové)¹⁷. Vzhledem k tomu, že Kladsko patřilo v tomto období k Čechům, byla tato linie výrazně počestěna, a proto jsou zároveň v některých případech označováni jako Haukvicové, ale i Haugvicové či Haužvicové v počestěné formě¹⁸. V Genealogických a heraldických listech z poloviny 70. let se objevila i podoba jména Haušvic¹⁹.

---

¹⁴ Jaromír Kotík, Letopisy rodu Haugwitzů, s. 35

¹⁵ Tamtéž, s. 31

¹⁶ Eberhard von Haugwitz, Die Geschichte der Familie von Haugwitz: nach den Urkunden und Regesten aus den Archiven von Dresden, Naumburg, Breslau, Prag, Brünn und Wien bearbeitet, s. 19

¹⁷ Jaromír Kotík, Letopisy rodu Haugwitzů, s. 13

¹⁸ Jiří Bílek, Marie Terezie: Cudná císařovna s hroznou pověstí, Líbeznice 2017, s. 135

¹⁹ Genealogické a heraldické listy, třetí řada, sešit 1-12, Genealogická a heraldická společnost, 1974-1976 [online], 2019, s. 7, [otevřeno 29. 7. 2019]

Samotná linie Haugwitzů z Biskupic se posléze rozdělila na čtyři menší linie. Zmiňovaný Otto a jeho bratr Kilián zůstali na Biskupicích ve Slezsku, Sweydiger se pak trvale přesunul na Moravu do Lovčic²⁰. Postupně docházelo k dalšímu větvení této linie. Víme, že potomci od Otty byli v Biskupicích usazeni až do roku 1816. Poté se přesunuli do Linhartov ve Slezsku, přičemž podle dochovaných informací zde tato linie slezských biskupických Haugwitzů v roce 1831 vymřela. Co se týče druhého bratra Kiliána, nebyly nalezeny žádné záznamy, které by prokazovaly, že měl někdy nějaké potomky. Naopak u třetího bratra Sweydigera došlo k největšímu rozvětvení biskupické linie. Z jeho potomků vznikla moravská biskupická linie, východočeská biskupická linie a linie biskupických Haugwitzů na Vysočině, o jejichž příslušnicích mizí zprávy se třicetiletou válkou.

Důležité je ovšem uvést, že potomci moravské a české linie zastávali po mnoho generací významné funkce v úředních i vojenských sférách. Moravské linii patřil např. hrad Bouzov či zámek Litomyšl, východočeské linii patřilo například Kopidlno²¹. Za zmínku by určitě stál Jan (též Hanuš) Haugwicz z Biskupic, který byl dne 7. 12. 1478 v Olomouci (jako první Haugwitz) povýšen do panského stavu a zároveň byl kapitánem, tedy nejvyšším velitelem, Černé armády krále Matyáše Korvína, která pomohla zastavit postup Turků do Evropy²². Dalšími významnými členy této rodové linie byli Delfin (Gilfried) Haugwic baron z Biskupic, hejtman Pražského hradu v letech 1508-1538, dále císařský plukovník Alexandr Jošt Haugwicz baron z Biskupic, který získal pro rod hraběcí stav dne 13. 5. 1642 ve Vídni²³, a také nejvyšší komorník zemský Karel Haugwicz baron z Biskupic, pán na Linhartovech, Miloticích, Kralicích a Rokytnici²⁴. Z oblasti mimo střední Evropu je dobré uvést také Godfreye Haukwitze, který zahájil vědeckou dráhu v Anglii a v roce 1680 pod vedením Roberta Boyla vynalezl za pomoci tření systém vznícení dřevěných dlah, které byly namáčeny v síře. Na tomto systému pak byla založena funkčnost později vyrobených zápalek.²⁵

---

²⁰ Eberhard von Haugwitz, Die Geschichte der Familie von Haugwitz: nach den Urkunden und Regesten aus den Archiven von Dresden, Naumburg, Breslau, Prag, Brünn und Wien bearbeitet, s. 44

²¹ Jaromír Kotík, Letopisy rodu Haugwitzů, s. 73-79

²² Tamtéž, s. 50-51

²³ Tamtéž, s. 31

²⁴ Tamtéž, s. 15

²⁵ Bernd Sternal, Harzer Persönlichkeiten: Lebensbilder Band 3, Gernrode – Norderstedt 2019, s. 85

Rodová linie moravských biskupických Haugwitzů (potomků Karla Haugwicze barona z Biskupic a pána na Linhartovech, Miloticích, Kralicích a Rokytnici) vymřela na Moravě bezdětným Ladislavem Aloisem hrabětem Haugwitz a baronem z Biskupic, který zemřel náhle v Tovačově dne 28. 5. 1665 společně se svou tetou Salomenou hraběnkou von Breuner. Jeho bratr Karel hrabě Haugwitz a baron z Biskupic, který byl vychováván v Čelákovcích u svého příbuzného Alexandra Jošta, se na Moravu již nikdy nevrátil a zanechal po sobě dva syny²⁶. Moravská linie biskupických Haugwitzů tak nadále pokračovala už jen Karlovými potomky v Čechách na panství Brandýském²⁷. Karel ani jeho potomci se k rodovým majetkům, spravovaným poručníky, nikdy nedostali a zcizení majetků napadla žalobami po smrti Karla i Ladislava Aloise jejich teta Benigna hraběnka Gašínová²⁸, rozená Haugwitzová z Biskupic, která se se zcizením velkých rodových majetků nebyla ochotna smířit²⁹.

Potomci Karlovi rodové linie působili v Čechách v 19. a 20. století ve významných státních a společenských funkcích, např. Ignác Josef Haužwitz, který byl v 19. století ředitelem úřadu zemských desek Království Českého, dále František Xaver Haužwicz, jenž byl hudebním skladatelem a carským ruským vojenským kapelníkem³⁰, jeho syn Jindřich byl pak ředitelem chemického koncernu Československa v Kolíně³¹ a v neposlední řadě uvádím i Čenka Haužwitze, který byl zakladatelem a zároveň náčelníkem Vojenské zpravodajské služby Československa v roce 1918³². Mezi nejvýznamnější potomky východočeské linie patřili v 19. století také generálmajor a velitel vojenské akademie ve Vídni Moric Haugwitz baron z Biskupic a jeho bratr Norbert Haugwitz baron z Biskupic, který byl podplukovníkem³³.

---

²⁶ Antonín Jakoubek, Hrabě-bednář, Čech, Praha 16. 2. 1916, s. 7

²⁷ Soupis poddaných podle víry z roku 1651 Kouřimsko, 2. doplněné vydání, zpracovala Helena Klímová, Národní archiv 2008, s. 54

²⁸ Žaloba Benigny hraběnky z Gašína proti Ferdinandu Juliovi hraběti ze Salmu o dědictví po Haugwitzích, Zemský archiv v Opavě, HEJTMANSKÝ ÚŘAD KNÍŽECTVÍ OPAVSKO-KRNOVSKÉHO V OPAVĚ 1507-1784, inventární číslo 402.

²⁹ Žaloba Benigny hraběnky z Gašína proti Karlu Maxmiliánovi Sedlnickému z Choltic o dědictví a vydání kupní smlouvy na statek Linhartovy, Zemský archiv v Opavě, HEJTMANSKÝ ÚŘAD KNÍŽECTVÍ OPAVSKO-KRNOVSKÉHO V OPAVĚ 1507-1784, inventární číslo 997

Linhartovy, inventární číslo 997, číslo pomůcky 35, číslo listu NAD 96, časový rozsah 1667

³⁰ Vladimír Šavřda, S čistým štítem a s prastarým erbem, hudebnirozhledy.cz, [online], 2019, [otevřeno 19. 3. 2019]

³¹ Vladimír Šavřda, Významný chemik z prastarého rodu Haugwiců z Biskupic, i60.cz, [online], 2019, [otevřeno 5. 4. 2019].

³² Vladimír Šavřda, Vladimír Šavřda: Hrdinové mladého Československa - Čeněk Haužvic, parlamentnilisty.cz, [online], 2019, [otevřeno 25. 4. 2019]

³³ z Haugvic, in: Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí, 10. díl, Gens – Hedwigia, Praha 1896, s. 961 (autor hesla Martin Kolář)

3. 2 Haugwitzové z Malé Obiše

Druhou zmiňovanou linií z rodu Haugwitzů byli Haugwitzové z Malé Obiše, z níž pocházel nejznámější představitel celého rodu Haugwitzů v oblasti státní správy, kterému je největší část této práce věnována, Friedrich Wilhelm hrabě von Haugwitz³⁴. Jak již napovídá přídomek, tato linie byla založena v Malé Obiši, která se nachází jižně od slezského města Glogau (Hlohov), dnešní Glogów³⁵. Prvním členem této linie byl Matouš Haugwitz na Malé Obiši, který ji zde založil v roce 1474. Tento zámek tvořila pouze jedna velká budova připomínající spíše velké venkovské stavení obohacené o vstupní portál.

Vedle Friedricha Wilhelma, který tuto linii proslavil nejvíce a kterému je věnována převážná část této práce, jsou významné osobnosti tohoto rodu např. Georg Karl, otec Friedricha Wilhelma, který se svým bratrem získal v roce 1723 v Praze dědičný titul svobodného pána a po deseti letech mu byl udělen hraběcí stav. Dalším významným představitelem této větve byl Evžen Vilém neboli Eugen Wilhelm (1777–1867), který jakožto polní podmaršálek porazil v bitvě Napoleonova maršála a krále Joachima Murata³⁶. Dle historika Pavla Vaculíka pak jeho linie pokračovala skrze nemanželské potomky³⁷. Je dobré také zmínit Heinricha Wilhelma III., který se vedle správy hospodářství věnoval jakožto skladatel hudbě, přičemž na zděděný zámek Náměšť nad Oslavou dokonce pozval slavného italského hudebního skladatele Antonia Salieriho³⁸. Jako posledního významného potomka této rodové linie je potřeba uvést Christiana hraběte von Haugwitz, pruského státníka a obratného diplomata, který vyjednával se samotným císařem Napoleonem³⁹.

Z rodové linie Haugwitzů z Malé Obiše také vzniklo několik dalších linií. S Friedrichovým zakoupením zámku Náměště nad Oslavou se zároveň někdy uvádí, že se jeho linie stala linií náměšťskou. Pak zde máme například ještě osovskou linii, kdy se část rodiny Haugwitzů z Malé Obiše přesunula z Náměště nad Oslavou do zámku ve vesnici Osová. Z této osovské linie byl posledním potomkem hrabě Karel Antonín, který musel během války nastoupit do německé armády. Druhou světovou válku Karel Antonín přežil, byť přišel o nohu. Po válce ovšem musel svou zemi opustit, a tak strávil většinu svého života v exilu, do své rodné

---

³⁴ Jaromír Kotík, *Letopisy rodu Haugwitzů*, s. 17

³⁵ Tamtéž, s. 16

³⁶ Alois Veltz, *Krieg gegen Neapel 1815. Österreich in den Befreiungskriegen 1813-1815*, Band 9., Wien 1914, s. 34

³⁷ Pavel Vaculík, *Komunistická perzekuce šlechty*, Praha 2004, s. 47

³⁸ Jan Halada, *Lexikon české šlechty*, s. 55

³⁹ Jaromír Kotík, *Letopisy rodu Haugwitzů*, s. 65

domoviny se vrátil až po revoluci. Zemřel 4. června roku 1995 ve věku 72 let v Třebíči⁴⁰. Potomci rodové linie Haugwitzů z Malé Obiše, kteří žili v Náměšti nad Oslavou, museli po válce ze své vlasti odejít, přičemž dnes žijí například ve Vídni, v německém Bonnu či v Kanadě⁴¹.

4. Důsledky třicetileté války

Abychom správně pochopili všechny souvislosti, které ovlivnily počátky Friedrichova života a jeho určitá rozhodnutí, musíme si nejprve vysvětlit, jak tuto rodinu ovlivnil vývoj v Evropě, který byl především poznamenán třicetiletou válkou. V období před třicetiletou válkou jsme o linii rodu Haugwitzů z Malé Obiše slyšeli poměrně málo, naproti tomu linie Haugwitzů z Biskupic byla velmi významná. Vlivem třicetileté války se ovšem začala situace postupně obracet. Následky této války byly v Evropě naprosto devastující, ať už pro chudé lidi, či pro vysoce postavenou šlechtu. Zejména rody staročeské a staromoravské ztrácely své majetky a společenské postavení, což byl právě i případ Haugwitzů z Biskupic.

I přes nelehký osud se budoucím příslušníkům této rodové linie podařilo znovu dostat do významných pozic, není ovšem pochyb o tom, že třicetiletá válka pro ni znamenala především finanční úpadek. A zde se dostáváme k tomu, proč byly události související se třicetiletou válkou a náboženským vyznáním pro rod Haugwitzů tak důležité a zlomové. S koncem třicetileté války totiž biskupická linie rodu Haugwitzů začala upadat, naproti tomu ovšem linie Haugwitzů z Malé Obiše, která byla do té doby poměrně bezvýznamná, se v tomto poválečném období výrazně pozvedla. Dostáváme se tak k otci Friedricha Wilhelma, kterým byl Georg Karl (Jiří Karel) von Haugwitz.

Linie Haugwitzů z Malé Obiše měla ještě do začátku 18. století pouze rytířský titul a stejně jako u většiny příslušníků Haugwitzů z Biskupic, patřila i tato linie z Malé Obiše k protestantům. Jak je tedy možné, že po třicetileté válce začali strmě stoupat? Synové Tobiae Wilhelma (Tobiáše Viléma) von Haugwitze, Georg Karl a Heinrich Wilhelm, totiž vstoupili do saských vojenských služeb, přičemž Sasko bylo protestantskou zemí. Za skvělé výkony ve svých funkcích získali oba tito bratři v roce 1723 baronský titul, stali se tedy dědičně svobodnými pány⁴². Samotný Georg Karl pak o deset let později získal dokonce

---

⁴⁰ Jaromír Kotík, *Letopisy rodu Haugwitzů*, s. 161

⁴¹ Jan Halada, *Lexikon české šlechty*, s. 55

⁴² Eberhard von Haugwitz, *Die Geschichte der Familie von Haugwitz: nach den Urkunden und Regesten aus den Archiven von Dresden, Naumburg, Breslau, Prag, Brünn und Wien bearbeitet*, s. 117

hraběcí titul⁴³, potomci bratra Heinricha Wilhelma obdrželi hraběcí titul později v roce 1779⁴⁴. Během své kariéry se Georg Karl zároveň stal nejprve saským a polským generálem, poté také zemským starším pro hlohovské knížectví⁴⁵. Bezpochyby se tak Georg Karl výrazně postaral o vzestup rodové linie Haugwitzů z Malé Obiše. Žádný člen této rodové linie ji ale neproslavil tolik, jako syn Georga Karla, Friedrich Wilhelm, který výrazně ovlivnil směřování státní správy habsburské monarchie.

5. Mládí Friedricha Wilhelma

Friedrich Wilhelm von Haugwitz (v české literatuře uváděn také jako Fridrich Vilém Haugvic či Bedřich Vilém Haugvic) se narodil 11. prosince 1702 v Sasku jakožto nejstarší syn generálmajora Georga Karla von Haugwitze a jeho příbuzné Anny Heleny von Haugwitz. V některých zdrojích je jakožto Friedrichovo narození uveden rok 1700⁴⁶, jedná se ovšem o chybný údaj. Jak již bylo řečeno, v roce 1723 se Georg Karl stal svobodným pánem a za dalších deset let byl povýšen do hraběcího stavu. V důsledku toho získal i Friedrich Wilhelm hraběcí stav, jelikož šlechtické tituly jsou dědičné.

Friedrich Wilhelm nejprve studoval na Rytířské akademii (Ritter-akademie) v Liegnitzu, dnešní Lehnici, která se nachází v Dolnoslezském vojvodství. Následně se v rámci svých studií přesunul do německého Frankfurtu nad Odrou, kde studoval na tamější Univerzitě⁴⁷. V roce 1725 se Friedrichovi naskytl možnost nastoupit do služeb vídeňského dvora. Aby do nich ale mohl vstoupit, musel změnit své náboženské vyznání. Friedrich Wilhelm se rozhodl na toto přistoupit, a tak se z rozeného protestanta stal katolík spolu s tím, že se oženil s katoličkou Marií Eleonorou hraběnkou z Nostic⁴⁸.

---

⁴³ Jaromír Kotík, *Letopisy rodu Haugwitzů*, s. 17

⁴⁴ Haugwitz, Friedrich Wilhelm Graf, in: Constantin von Wurzbach, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*, 8. Teil, Wien 1862, s. 67

⁴⁵ Jaromír Kotík, *Letopisy rodu Haugwitzů*, s. 32

⁴⁶ Haugwitz, Friedrich Wilhelm Graf, in: Constantin von Wurzbach, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*, 8. Teil, Wien 1862, s. 68

⁴⁷ Jaromír Kotík, *Letopisy rodu Haugwitzů*, s. 40

⁴⁸ Tamtéž

Friedrichovo rozhodnutí se velmi znelíbilo jeho otci Georgovi Karlovi, který navíc po vypuknutí konfliktu mezi habsburskou monarchií a Friedrichem II. Velikým (též Bedřich Veliký) stál právě na straně Friedricha II. Velikého a protestantského Pruska, nikoli na straně habsburské monarchie. Vše dokonce zašlo u Friedricha Wilhelma tak daleko, že krátce po přestoupení ke katolictví byl Friedrichem II. Velikým vypovězen z vlasti a jeho otec Georg Karl ho dokonce vydědil⁴⁹.

Friedrich Wilhelm se tak dostal do služeb habsburské monarchie v době, kdy si procházela mnoha válečnými konflikty a tím způsobenou velkou finanční krizí. Roční příjem z daní byl sice ve výši přibližně 25 milionů zlatých, nicméně veřejný dluh ve čtyřicátých letech činil výši zhruba 100 milionů zlatých⁵⁰. Spolu s tím vše výrazně zkomplikovala pragmatická sankce, kterou císař Karel VI. vyhlásil ve prospěch své dcery Marie Terezie, aby se v budoucnu mohla stát panovnicí habsburské monarchie⁵¹. Stavby souhlasily s přijetím pragmatické sankce v roce 1720 jen proto, že v případě neuznání panovníka či panovnice by to mohlo znamenat zánik monarchie a válku o jednotlivé regiony⁵².

Ve svých třiatdvaceti letech tedy Friedrich Wilhelm nastoupil do služeb státní správy ve Slezsku, které ještě patřilo zcela habsburské monarchii⁵³. Slibnější pozice měla Friedricha Wilhelma ve správě potkat až v roce 1736, zároveň jej ovšem v tomto roce postihla tragédie dne 27. října roku 1736 totiž nečekaně zemřela Friedrichova manželka Marie Eleonora⁵⁴. V tomto těžkém období se nicméně naskytl Friedrichu Wilhelmovi poměrně velká příležitost v oblasti státní správy, když se stal přísedícím na Vratislavském úřadu⁵⁵. Na základě své pracovitosti se zakrátko stal tajemníkem vrchního úřadu Slezska. V roce 1740 pak došlo ke vpádu Prusů do Slezska, což byl počátek prvního ze tří válečných konfliktů mezi habsburskou monarchií a Pruskem, které neuznalo pragmatickou sankci. Konflikt dvou stran, mezi kterými se již dříve rozhodoval v souvislosti se změnou náboženského vyznání, se tak znovu dostal před Friedricha Wilhelma. Jelikož ovšem Friedrich Wilhelm pokračoval i nadále

---

⁴⁹ Eberhard von Haugwitz, Die Geschichte der Familie von Haugwitz: nach den Urkunden und Regesten aus den Archiven von Dresden, Naumburg, Breslau, Prag, Brünn und Wien bearbeitet, s. 129

⁵⁰ Hannes Robert Harlander, Gewaltenteilung im Zuge der Reformen Maria Theresias von 1740 bis 1780, Diplomarbeit, Universität Graz 2018, s. 25-26

⁵¹ Dějiny zemí Koruny české I., Praha - Litomyšl 1993, s. 273

⁵² Hannes Robert Harlander, Gewaltenteilung im Zuge der Reformen Maria Theresias von 1740 bis 1780, s. 20-21

⁵³ Hans-Wolfgang Bergerhausen, Österreichische Reformprojekte für ein wiedererobertes Schlesien, Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung 116, 2008, č. 3-4, s. 331

⁵⁴ Dagmar Ruzicka, Friedrich Graf von Haugwitz (1702–1765). Weg, Leistung und Umfeld eines österreichisch-schlesischen Staatsmannes, Frankfurt am Main 2002, s. 90

⁵⁵ Haugwitz, Friedrich Wilhelm Graf von, in: Allgemeine Deutsche Biographie (ADB), Band 11, Leipzig 1880, s. 66 (autor hesla Anton Victor Felgel)

ve své funkci, bylo nyní jasné, že o svém postoji vůči habsburské monarchii byl pevně přesvědčen, byť šlo o naprosto opačný postoj, než který zaujímal jeho otec Georg Karl⁵⁶. Ve své pozici tajemníka na sebe Friedrich Wilhelm díky svým schopnostem nadále přitahoval pozornost. To při pozdějším přesunu do Vídně na začátku 40. let způsobilo, že jeho jméno bylo mnoha lidem již známé, o což se postaralo mnoho vlivných aristokratických osobností, kteří s Friedrichovým západem pro věc už měli tu čest⁵⁷. Příkladem mohou být hrabě jménem Emanuel Silva-Tarouca či císař František I. Štěpán Lotrinský, manžel Marie Terezie, který Friedricha Wilhelma se svojí manželkou dle dochovaných informací přímo seznámil⁵⁸.

6. Setkání s Marií Terezií

K vůbec prvnímu setkání mezi Friedrichem a Marií Terezií došlo na podzim roku 1741 na základě pozvání do sídla Marie Terezie v Hofburgu, Dvorním hradu v centru Vídně, který byl tradičním sídlem panovníků habsburské monarchie. Na základě dochovaných zdrojů víme, že co se týká vzhledu, nepůsobil Friedrich Wilhelm zrovna nejlépe⁵⁹. Literatura konkrétně uvádí, že chodil nahrbený, zároveň často pokašlával a mžoural očima⁶⁰. Přesto ovšem dokázal Friedrich Wilhelm na Marii Terezií zapůsobit svými postoji a názory, což mu v následujícím období výrazně pomohlo.

Za několik málo měsíců tak našla Marie Terezie pro Friedricha Wilhelma uplatnění- byl pověřen přebudováním správy ve Slezsku a dohledem nad tamějším kontribučním systémem⁶¹. Navrátil se do své rodné země, ujal se tedy Friedrich Wilhelm této funkce ve Vratislavi. V témže roce ovšem již zmíněná první ze série válečných konfliktů mezi habsburskou monarchií a Pruskem způsobila, že monarchie ztratila velkou část Slezska.

---

⁵⁶ Hans-Wolfgang Bergerhausen, *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung* 116, č. 3-4, s. 331

⁵⁷ Haugwitz, Friedrich Wilhelm Graf von, in: *Neue Deutsche Biographie*, Band 8, Berlin 1969, s. 95-96 (autor hesla Friedrich Walter)

⁵⁸ Josef Pekař, *České katastry 1654-1789*, Praha 1932, s. 146

⁵⁹ Valentin Urfus, „Zakázané“ knihy v knihovně tereziánského centralisty, *Právněhistorické studie* 20, Praha 1977, s. 134

⁶⁰ Hanne Egghardtová, *Muži Marie Terezie: Její milovaní, její rádci a opory trůnu*, Praha 2017, s. 131

⁶¹ Hannes Robert Harlander, *Gewaltenteilung im Zuge der Reformen Maria Theresias von 1740 bis 1780*, s. 30

Tento válečný konflikt zákonitě ovlivnil i výkon úřadu Friedricha Wilhelma, který se z Vratislavi musel přesunout do Opavy⁶². Ztrátu Slezska Friedrich Wilhelm nenesl zrovna lehce, to mu ovšem nebránilo pokračovat v práci. Na základě jeho reformy byl v Opavě úspěšně zřízen královský úřad, nahrazující původní vrchní úřad, který fungoval ve Vratislavi. Friedrich se stal nejvyšší postavenou osobou tohoto úřadu, což byl post prezidenta královského úřadu.

7. Návrhy na reformy

Prostřednictvím svých nabývajících zkušeností si Friedrich Wilhelm začal uvědomovat jeden ze zásadních problémů ve vedení správy, který pramenil především z rozdělení moci mezi zeměpanskými úřady a stavy. Rozpory těchto dvou stran pouze přispívaly tomu, že finanční a hospodářské záležitosti byly obtížně řešitelné. Zároveň si Friedrich Wilhelm uvědomoval, že problémy tohoto typu nejsou typické jen pro Slezsko, ale pro monarchii jako takovou. Spolu s vykonáváním své funkce ve Slezsku tak zároveň pracoval na reformních návrzích, které by mohly pomoci monarchii ve správném směřování ze složité situace, ve které se zrovna nacházela.

Tyto návrhy na reformy předložil Friedrich Wilhelm přímo Marii Terezii na konci roku 1743⁶³. Friedrich v nich přišel s řešením, jak zvýšit příjem daní do státní pokladny, čímž se monarchie posílí, a zároveň pomoci k její centralizaci, což si přála i Marie Terezie. Z dochovaných materiálů je znát, že si Friedrich Wilhelm musel získat přízeň panovnice také svou upřímností a přímočarostí, kdy jí při předložení návrhů v podstatě nabídl, že s jejich využitím dokáže pomoci celé říši.

7. 1 Princip reformních návrhů

Friedrich Wilhelm a Marie Terezie se společně shodli na tom, že aby byla monarchie znovu silnou, je třeba zajistit velké finanční prostředky, konkrétně pak zajistit pravidelný roční příjem 14 milionů zlatých do státní pokladny, a stálou armádu, která by se skládala nejméně z počtu 108 000 vojáků⁶⁴. K získání tak velkých finančních prostředků pak bylo nutné zajistit

---

⁶² Jiří Bílek, Marie Terezie: Cudná císařovna s hroznou pověstí, s. 135

⁶³ Hanne Egghardtová, Muži Marie Terezie: Její milovaní, její rádci a opory trůnu, s. 132

⁶⁴ Zdeňka Hledíková – Jan Janák – Jan Dobeš, Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost. Praha 2007, s. 141

co největší výběr daní. Friedrich Wilhelm se na to rozhodl jít spravedlivým řešením a ve svých návrzích uvedl vedle zdanění poddanské půdy také půdu šlechtickou a církevní, ze kterých se daně doposud neodváděly. V tomto případě by musely být přesně vyměřeny pozemky stavů, církve a v podstatě všech, aby mohly být výše daní správně stanoveny. Oba, jak Friedrich Wilhelm, tak Marie Terezie, byli ovšem zároveň srozuměni s tím, že stavy a církve se zvýšením daní rozhodně nebudou spokojeni. Tento potenciální konflikt mezi ním a Marií Terezií na straně jedné a stavy s církví na straně druhé mohl být velký, z čehož vyplývalo, že se musí najít řešení, jak se s tímto problémem vypořádat. Friedrich Wilhelm již věděl, jak by se to dalo provést, k tomu nicméně až později.

V případě vyměření pozemků pro zjištění správné výše daní bylo potřeba povolati zeměměřiče, přičemž získané údaje o velikosti pozemků měly být zaneseny do katastru, který byl v přípravách již za vlády Karla VI., nýbrž nebyl dokončen. Výsledný katastr měl tedy kromě poddanské půdy zohlednit také půdu stavů a církve. Pokud zde trochu poskočíme do budoucnosti, tak plánovaný katastr nakonec vznikl ve dvou částech, přičemž ta druhá, ve které již byla konečně zohledněna i půda stavů a církve, vyšla v roce 1757⁶⁵. Přestože se vycházelo již z podkladů Karla VI., tak byl vydaný katastr označován jako tzv. tereziánský katastr, neboť vyšel právě za vlády Marie Terezie

Na základě návrhů se Friedrich Wilhelm s Marií Terezií shodli, že by daňová sazba měla být stanovena dopředu na období deseti let. Nebyl ovšem pochyb o tom, že stavy si něco takového spolu se zvýšením a rozšířením daní nebudou chtít nechat líbit. Trvalo by sice dlouho, než by se na základě vyměřování určily adekvátní daně pro šlechtickou a církevní půdu, ovšem dříve či později by k tomu došlo. Máme zde ale ještě také poddanskou půdu, ze které stavy již odváděly daň, přičemž tuto daň by vedle nově stanovených daní platily i nadále. V celkovém součtu se tedy dalo předpokládat, že stavy budou proti těmto návrhům silně protestovat. Friedrich Wilhelm nicméně přišel s návrhem, jak přinést stavům za vysoké daně určitou formu kompenzace. Friedrich chtěl stavy přesvědčit, že pokud na tuto reformu přistoupí, bude na ně ve vztahu k armádě připadat již pouze povinnost související s ubytováním, což by na druhou stranu jejich nákladné výdaje na armádu velmi odlehčilo a nové daně by je tak v žádném případě nemohly přivést na mizinu. Tato forma kompenzace měla ovšem přinést stavům i určitou nevýhodu, kterou si uvědomily až později a která bude podrobněji vysvětlena dále v textu.

---

⁶⁵ Jiří Bílek, Marie Terezie: Cudná císařovna s hroznou pověstí, s. 137

7. 2 Aplikace návrhů na reformy

Marie Terezie s těmito návrhy souhlasila a požadovala po Friedrichu Wilhelmovi, aby je uplatnil ve Slezsku, jehož správu měl na starosti. Realizace těchto návrhů se již za pár let ukázalo být velmi efektivní- výrazně vzrostl příjem z daní a moc stavů byla rapidně omezována zřetelným směřováním k centralizaci. Příkladem budiž přejmenování královského úřadu v Opavě na zemský úřad, který se jakožto nejvyšší úřad ve Slezsku stal hlavním bodem v centralistickém směřování⁶⁶. Marie Terezie byla s těmito výsledky nadmíru spokojena, a tak začala postupná příprava na to, aby Friedrichovy návrhy mohly platit celoplošně, tedy po celé monarchii s výjimkou Itálie, Nizozemí a Uher, jelikož nebyli součástí Říše⁶⁷.

Ještě předtím musel ale Friedrich Wilhelm tyto návrhy úspěšně zrealizovat ve dvou problémových oblastech, kterými byly Kraňsko a Korutany⁶⁸. Začátkem ledna roku 1747 se tedy Friedrich Wilhelm vydal nejprve do Kraňska jakožto vyšetřovací komisař⁶⁹. Obě země byly velmi problémové z toho důvodu, že kontrola tamějších stavů nad těmito oblastmi se dá naprosto jednoznačně spojit se slovem korupce. Stavům se totiž úspěšně podařilo uplatit nejvýše postavené úředníky spolu se zemským hejtmanem, což vedlo k tomu, že si mohly tamější stavy neoprávněně rozšiřovat svůj majetek. Tím se finanční a hospodářská stránka Kraňska a Korutan dostala do katastrofického stádia, které za sebou zároveň zanechávalo řadu dluhů. Friedrich Wilhelm se ale s problémy, které tamější stavy způsobily, nakonec dokázal úspěšně vypořádat a zajistil fungování správy dle jeho návrhů a myšlenek tak, že zde nechal založit nové zeměpanské politické, komorní a obchodní reprezentace⁷⁰. Se zřízenými deputacemi pak mohly stavy v této oblasti zasahovat pouze do záležitostí soudnictví⁷¹. Marie Terezie byla Friedrichovým úspěchem v Kraňsku a Korutanech velmi potěšena, a tak se započalo s přípravami pro zavedení tohoto vedení správy na celém území s výjimkou již uvedené Itálie, Nizozemí a Uher.

---

⁶⁶ Zdeňka Hledíková – Jan Janák – Jan Dobeš, *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, s. 141

⁶⁷ Hanne Egghardtová, *Muži Marie Terezie: Její milovaní, její rádci a opory trůnu*, s. 133

⁶⁸ Hannes Robert Harlander, *Gewaltenteilung im Zuge der Reformen Maria Theresias von 1740 bis 1780*, s. 31

⁶⁹ Friedrich Walter, *Der Reformator: Friedrich Wilhelm Haugwitz*, in: *Männer um Maria Theresia*, Wien 1951, s. 49

⁷⁰ Josef Pekař, *České katastry 1654-1789*, s. 146

⁷¹ Zdeňka Hledíková – Jan Janák – Jan Dobeš, *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, s. 141

8. Odpor šlechty

Jak již bylo uvedeno v dřívější kapitole, Friedrich Wilhelm navrhl stavům možnou formu kompenzace za nové a vyšší daně. Pokud přistoupí na návrhy reformních změn, budou už ve vztahu k armádě pouze zavázáni tak, že jim zajistí ubytování. Do té doby musely stavy zajišťovat vedle ubytování také stavění rekrutů a přesuny vojsk⁷². Jelikož byly zejména tyto typy nákladů na armádu opravdu vysoké, zdála se stavům alternativa s pouhým zajištěním ubytování velmi výhodná, a tak na ni přistoupily. Tím tedy přišla na řadu zmiňovaná desetiletá daňová sazba, která je označována jako tzv. desetiletý či decenální reces. Tento decenální reces představoval pro Čechy daň 4,6 milionu zlatých za rok, pro Moravu 1,5 milionu zlatých za rok a pro zbylé Slezsko 245 000 zlatých za rok⁷³. Kromě výhody pro stavy v oblasti zmírnění výdajů na armádu přinášel decenální reces i další benefity. Vedle povolení stavům nad dohledem určitých daní a naopak odejmutí povinnosti vůči některým daním (viz armáda) mohli během platnosti decenálního recesu pobývat v Čechách také ti Židé, kteří byli dříve Marií Terezií z Čech vypovězeni⁷⁴. Celé jednání mezi panovnicí a stavy ohledně nových změn spolu s decenálním recesem probíhalo prostřednictvím českého zemského sněmu, který si zvolil své komisaře. Těm byla 10. června 1748 předložena konečná podoba desetiletého recesu, která byla se stavy projednána a následně odsouhlasena⁷⁵.

Kladné přijetí nového systému daní ovšem nemělo u stavů dlouho vydržet. Podíváme-li se nejprve mimo oblast českého soustátí, tak za necelé tři roky přišel hlasitý nesouhlas z Uher, konkrétně přímo z Prešpurku, kde sídlil uherský sněm. Nedbajíce té výhody, že jejich daň byla menší, než pro geograficky mnohem menší Čechy, rozhodl se tamní uherský sněm snížit svoji daňovou sazbu z 3,5 milionu zlatých na výrazně nižších 700 000 zlatých za rok. Tento akt nenechala Marie Terezie jen tak a uherský sněm na základě tohoto rozhodnutí rozpustila. Tyto daňové výsady byly ovšem Uhrám později nakonec potvrzeny⁷⁶.

Odbočíme-li ale od Uher zpátky k dříve zmiňovaným zemím monarchie, tamější stavy si zanedlouho uvědomily, že souhlas s kompenzací v oblasti armády jim vedle výhod také přinesl jeden velký problém. Situace totiž byla taková, že v období ještě před reformou musel panovník vždy v souvislosti s armádou předstoupit před stavy a o vyšší příspěvky na armádu

---

⁷² Jan Lhoták, *Mezi dvěma decenálními recesy. K daňové politice Marie Terezie v Čechách v letech 1748-1775*, Cornova, roč. 7, č. 2, Praha 2017, s. 55

⁷³ Jiří Bílek, *Marie Terezie: Cudná císařovna s hroznou pověstí*, s. 136

⁷⁴ Jan Lhoták, *Mezi dvěma decenálními recesy. K daňové politice Marie Terezie v Čechách v letech 1748-1775*, Cornova, roč. 7, č. 2, Praha 2017, s. 55

⁷⁵ Tamtéž

⁷⁶ Jiří Bílek, *Marie Terezie: Cudná císařovna s hroznou pověstí*, s. 136-137

(či o vyšší daně) je musel požádat. Z hlediska armády zde měly stavy tedy bezpochybně silnější pozici. To si ovšem samozřejmě žádalo vůči armádě mnoho povinností, které byly velmi nákladné a jak se stavy správně domnívaly, povinnost zajistit armádě pouze ubytování by jim odlehčilo jak výdaje, tak starosti.

Po uskutečnění tohoto návrhu stavům nicméně došlo, že vzdáním se většiny povinností vůči armádě vlastně vzali sami sobě silnější pozici a svůj trumf vůči panovníkovi. Zde tedy spočívala genialita plánu Friedricha Wilhelma. Aby mohla být zajištěna centralizace a dobrá budoucnost pro monarchii, musela se omezit moc stavů, které ještě ke všemu ani neodváděly ty daně, jaké měly. Friedrich Wilhelm tak v návrzích všechny uvědomil s novými daněmi, které byly pro opětovné pozvednutí monarchie potřeba, a zároveň jim touto zprvu dobrou kompenzací odebral armádu. To se stavům pochopitelně nelíbilo, načež začaly dokonce pomlouvat Friedricha Wilhelma přímo před Marií Terezií v Hofburgu. Marie Terezie ovšem věděla, že ve Friedrichově zájmu je především prosperita monarchie, a tak svého rádce chránila. Rozhněvaná šlechta tak jednou dokonce rozbila okna Friedrichova sídla ve Vídni. To mu ale v pokračování výkonu jeho práce nijak nebránilo a byl to právě Friedrich Wilhelm, kdo na oplátku poslal armádu na kverulanty (příslušníci stavů), aby jejich vyburcování uklidnil. Marie Terezie pak odměnila Friedrichovu odhodlanost a vytrvalost tím, že ho jmenovala do čela nového úřadu *Directorium in publicis et cameralibus*, který měl teprve vzniknout, a zároveň se stal nejvyšším kancléřem⁷⁷.

9. *Directorium in publicis et cameralibus*

Monarchie tedy úspěšně a cíleně směřovala k centralistické (či absolutistické) monarchii, kdy rozhodování o všech důležitých záležitostech bude spadat na panovníka, v tomto případě tedy na panovníci, přičemž moc stavů a zemských sněmů byla omezena. Aby bylo nicméně možné posouvat tento směr úspěšně dál, muselo dojít i k reorganizaci ve vedení správy. Ve svých návrzích tak přišel Friedrich Wilhelm s tím, že existující česká a rakouská dvorská kancelář by se měly obě zrušit a jejich místo by spolu s Nejvyšším soudním úřadem zaujal nový úřad nesoucí název *Directorium in publicis et cameralibus*. Inspirací byl pro Friedricha Wilhelma pruský vzor, který se ukázal jako funkční. Tento nový úřad pak měl sjednotit politickou a finanční správu, což byla idea, která vycházela z již původních Friedrichových návrhů.

---

⁷⁷ Hanne Egghardtová, *Muži Marie Terezie: Její milování, její rádci a opory trůnu*, s. 137

9. 1 Rozpory v založení Directoria

O budoucnosti tohoto úřadu, stejně jako o uskutečnění daňových reforem se souvisejícím decenálním recesem, mělo být rozhodnuto na korunní radě, která pod vedením Marie Terezie proběhla 29. ledna roku 1748 ve Vídni. Zde již začal nesouhlas stavů silně gradovat, načež byla atmosféra na korunní radě velmi napjatá⁷⁸. Samotná daňová reforma byla podle stavů znovu velice nespravedlivá a částky považovaly za velmi vysoké. Návrh na založení úřadu Directorium in publicis et cameralibus byl následně kritizován především proto, že měl zmiňovaný úřad směřovat k centralizaci, což bylo v rozporu se zájmy stavů. Marie Terezie i přes velký odpor stavů rozhodla pro plné zavedení decenálního recesu a založení Directoria, protože věděla, že oboje je v nejlepším zájmu pro monarchii a její posílení.

Schválení návrhů vyvolalo ještě větší nevoli ze strany stavů, čímž si Friedrich Wilhelm udělal řadu nepřátel na vysokých pozicích. Výrazně s návrhy nesouhlasil například hrabě Filip Josef Kinský⁷⁹, nicméně jedním z jeho největších odpůrců byl Friedrich Harrach, nejvyšší český kancléř, který byl v čele české dvorské kanceláře⁸⁰. Harrach naprosto nesouhlasil s oddělením stavů od výkonu správy a přišel tak s jiným řešením. Podle Harracha by měly být stavy na jednu stranu opět zatíženy armádními náklady, na druhou stranu by ale získaly mnohem větší pravomoc v oblasti správy, přičemž vybrané částky v oblasti daní by byly v závěru stejné. Stály zde tak dvě možnosti se stejným výsledkem, ale zato s velmi rozdílnými cestami. I přes promyšlený Harrachův plán se jeho cesta ovšem Marii Terezií nezamlouvala, jelikož se odkláněla od plánovaného centralismu a omezení stavů, kterého chtěla spolu s Friedrichem Wilhelmem dosáhnout.

---

⁷⁸ Hanne Egghardtová, *Muži Marie Terezie: Její milování, její rádci a opory trůnu*, s. 134

⁷⁹ Valentin Urfus, „Zakázané“ knihy v knihovně tereziánského centralisty, s. 134

⁸⁰ Hanne Egghardtová, *Muži Marie Terezie: Její milování, její rádci a opory trůnu*, s. 135

Marie Terezie tak dala za pravdu Friedrichu Wilhelmovi, což Harracha natolik rozhněvalo, že panovníci navrhl své okamžité odstoupení. Jelikož byl Friedrich Harrach vysoce postavenou osobou u dvora, věřil, že Marie Terezie nepřipustí, aby skutečně odstoupil. Zde se ovšem spletl, jelikož Marie Terezie s Harrachovým odchodem z funkce nakonec souhlasila⁸¹. Harrach se tedy stal posledním nejvyšším českým kancléřem v úřadu české dvorské kanceláře, která byla později v roce 1749 se založením Directoria zrušena, byť v rámci Directoria zůstalo samostatné české a rakouské oddělení. Později téhož roku, konkrétně 4. července roku 1749, Friedrich Harrach zemřel⁸².

9. 2 Přípravy k založení Directoria

Spolu s vítězstvím nad Harrachem začaly být na Friedrichův popud zakládány tzv. královské deputace, které přebíraly agendu zemských vlád a gubernií do té doby, než vznikne plánované Directorium⁸³. Nad těmito deputacemi stála nově zřízená Dvorská komise, která už se svým založením v srpnu 1748 nahrazovala výkon určitých funkcí české a rakouské dvorské kanceláře. V čele Dvorské komise stál Friedrich Wilhelm jakožto prezident, nad kterým byla již pouze panovnice Marie Terezie, činící zásadní rozhodnutí prostřednictvím tzv. Dvorské deputace, která stála jako jediná nad Dvorskou komisí. Vznik těchto orgánů zapříčinil odnětí agendy české a rakouské dvorské kanceláři⁸⁴.

V tomto období také fungoval dualismus správních orgánů: na jedné straně stály již existující zemské úřady a na straně druhé byly deputace, které Friedrich Wilhelm nechal zakládat od května roku 1748. Právě prostřednictvím těchto nově vzniklých deputací se Friedrich Wilhelm snažil operovat a prosazovat reformní změny, aby se mohlo předejít potenciálním komplikacím s již existujícími zemskými úřady. Postupně tedy docházelo k přípravám zavedení úřadu Directorium in publicis et cameralibus, které mělo výrazně pomoci v nastolení správních změn.

---

⁸¹ Hanne Egghardtová, *Muži Marie Terezie: Její milovaní, její rádci a opory trůnu*, s. 135

⁸² Friedrich Walter, *Die Österreichische Zentralverwaltung Abteilung 2. Von der Vereinigung der österreichischen und böhmischen Hofkanzlei bis zur Einrichtung der Ministerialverfassung (1749-1848)*. Bd. 1, Halbbd. 1, *Die geschichte der der österreichischen Zentralverwaltung in der Zeit Maria Theresias (1740-1780)*, Wien 1970, s. 177

⁸³ Zdeňka Hledíková – Jan Janák – Jan Dobeš, *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, s. 142

⁸⁴ Jaroslav Prokeš, *Boj o Haugvicovo "Directorium in publicis et cameralibus" r. 1761*, *Věstník Královské české společnosti nauk. Třída filosoficko-historicko-jazykozpytná* (1926) [vyd. 1927], č. 4, Praha, s. 4

9. 3 Vznik Directoria

S rokem 1749 se začalo ještě intenzivněji pracovat na správních změnách, do kterých bylo vedle Friedricha zapojeno jen několik vybraných lidí, aby bylo zajištěno, že se informace nedostanou předčasně ven, což by zbytečně podnítilo jistou vzpouru ze strany stavů. Sestavení nové organizační struktury tak byli pověřeni kancléř dolnorakouské vlády Managett, bývalý dvorní rada české dvorské kanceláře Kannegiesser, státní kancléř Uhlfeld, sekretář kabinetní kanceláře Koch a pozdější místokancléř Directoria Bartenstein⁸⁵. Vše bylo zorganizováno a připraveno s druhou polovinou dubna. Zanedlouho poté, konkrétně na základě vlastnoručního listu Marie Terezie z 2. května 1749, byl zřízen ústřední úřad *Directorium et publicis et cameralibus*, pod který spadala finanční a politická správa⁸⁶. Fungování a správa Directoria tak nabrali přesně ten směr, který Friedrich Wilhelm předložil ve svých návrzích. Reskriptem ze 7. května 1749 pak bylo zrušeno české místodržitelství, čímž byla ukončena ani ne roční dvojkolejnost správy. Nástupcem místodržitelství se po deputacích stal tímto reskriptem konses královských českých nejvyšších zemských úředníků, který byl po formální stránce v postavení pozdějšího úřadu vlády, nicméně v praxi vykonával jen část soudní agendy z předchozího místodržitelství⁸⁷.

Jelikož *Directorium* nahrazovalo působení české a rakouské dvorské kanceláře, které byly tímto zrušeny, můžeme tedy říci, že se zrušením české dvorské kanceláře přestaly právně existovat Čechy, jelikož tímto ztratily své státoprávní postavení. Vzorově vycházelo *Directorium in publicis et cameralibus* z pruského Generálního direktoria, jež se se svým vznikem v roce 1723 skládalo ze sloučení Directoria a finanční sféry. I když tedy Friedrich Wilhelm měl pádné důvody k tomu nemít v oblibě Prusko, zejména kvůli okupaci jeho rodného Slezska, dokázal přesto ocenit, jak dobře měl panovník Bedřich II. podchycené Generální direktorium a výkon správy.

Pro skvělé výsledky pruského modelu se Friedrich Wilhelm rozhodl prosazovat vedení správy, které by vycházelo právě z tohoto systému, i když bylo zřejmé, že jelikož se systém správy v monarchii vyvíjel za odlišných podmínek, nemusela být aplikace tohoto systému nemusí být zrovna snadná a jistojistě by se setkala s velkým odporem⁸⁸. Funkce nejvyšší se

---

⁸⁵ Jaroslav Prokeš, *Boj o Haugvicovo "Directorium in publicis et cameralibus"* r. 1761, s. 5-6

⁸⁶ Friedrich Walter, *Die Österreichische Zentralverwaltung Abteilung 2. Von der Vereinigung der österreichischen und böhmischen Hofkanzlei bis zur Einrichtung der Ministerialverfassung (1749-1848)*. Bd. 1, Halbbd. 1, s. 175

⁸⁷ Pavel Sedláček, *Tereziánské reformy v 18. století a konses nejvyšších úředníků*, *Právněhistorické studie* 36, Praha 2003, s. 203

⁸⁸ Jaroslav Prokeš, *Boj o Haugvicovo "Directorium in publicis et cameralibus"* r. 1761, s. 3

zhostil právě Friedrich Wilhelm, který byl nejprve označován jako prezident Directoria, od roku 1753 pak došlo k menší úpravě v rámci rakouského kancléřství, Friedrich Wilhelm byl tedy formálně nejvyšším českým a prvním rakouským kancléřem, jeho činnost ale zůstala stejná⁸⁹.

Došlo tedy k výrazné centralizaci, při které byl kladen důraz na to, aby pracovní místa obsazovali odborně vzdělaní a profesionální úředníci, u kterých nečinila žádný problém absence šlechtického titulu⁹⁰. Nebylo tomu ovšem tak, že šlechta měla být záměrně upozaděna, určitě ne všechna. Jelikož sám Friedrich Wilhelm pocházel z linie, která se prosadila teprve nedávno a Friedrich sám nebyl původně katolík, ale náboženský konvertita, tak byl vyšší šlechtou ve svých začátcích považován za jakéhosi vetřelce⁹¹. Proto se Friedrich Wilhelm rozhodl hledat své přátele mezi nižší šlechtou, kterou se od začátku správních reforem snažil dosazovat do úřednických pozic vedle zmíněných odborně vzdělaných úředníků. Způsob úřadování se měl v novém systému urychlit a zároveň zjednodušit, měl být tedy efektivnější a praktičtější. V rámci těchto správních reforem došlo také k oddělení soudnictví. Tomu náležel nově zřízený Nejvyšší soudní úřad a justice se tím pádem stala nezávislou. V čele Nejvyššího soudního úřadu stál hrabě Jan Fridrich Seilern⁹².

10. Policejní komise

V rámci zabezpečení monarchie bylo především zapotřebí stálé armády, jak již bylo několikrát řečeno. K tomuto směřování bylo ovšem také potřeba mít pod kontrolou prostředek k udržování pořádku vyloženě uvnitř státu, čímž měla být policie. V roce 1749 tak Friedrich Wilhelm zároveň výrazně přispěl k vytvoření tzv. Polizei-Hofkommission⁹³, což v překladu znamená Dvorní policejní komise. V roce 1754 byl pak Marií Terezií založen úřad policejních komisařů a docházelo k následnému rozšiřování policejní sféry. V té době nicméně policie vykonávala veřejný dohled na pořádek v hospodářském životě, ve stavebnictví, zdravotnictví

---

⁸⁹ Zdeňka Hledíková – Jan Janák – Jan Dobeš, *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, s. 142

⁹⁰ Pavel Sedláček, *Tereziánské reformy v 18. století a konses nejvyšších úředníků*, s. 203

⁹¹ Bohumír Smutný, *Činnost Jindřicha Kajetána Blümegena na Moravě v letech 1748 až 1752 a jeho úloha při koupi panství Náměšť nad Oslavou Fridrichem Vilémem Haugvicem. Ke vztahům představitelů tereziánské státní správy*, *Časopis Matice moravské* 120, č. 2, Brno 2001, s. 398

⁹² Tamtéž

⁹³ Friedrich Walter, *Die Österreichische Zentralverwaltung Abteilung 2. Von der Vereinigung der österreichischen und böhmischen Hofkanzlei bis zur Einrichtung der Ministerialverfassung (1749-1848)*. Bd. 1, Halbbd. 1, s. 242

apod., nikoli na bezpečnosti.⁹⁴ Je tedy pravdou, že až za vlády Josefa II. došlo k novodobému pojetí policejní organizace, kdy se od 70. let rozšířila působnost i na věci bezpečnostní, nelze ovšem zpochybnit, že základy pro centralistické směřování policie byly položeny již v tereziánském období.

11. Problémy se zapojením Directoria do chodu monarchie

Zapojení Directoria do fungování správy nebylo zpočátku vůbec jednoduché. Muselo být totiž zajištěno, aby byli v Directoriu ti nejvhodnější a nejschopnější, což bylo poměrně náročné k provedení. Zároveň tento nelehký úkol komplikovala skutečnost, že Directorium se po nějaký čas zabývalo věcmi, kterými se měly zabývat spíše úřady nižší instance⁹⁵. S tím přímo souvisel třetí problém a to sice ten, že spolu se zavedením Directoria nevyšly žádné přímé pokyny pro vzniklé Directorium a Nejvyšší soudní úřad, což způsobilo mnohé problémy v rozdělení kompetencí těchto dvou orgánů⁹⁶. Poslední komplikací byla dvorská komora, která byla sice zrušena v roce 1745, nicméně se založením Directoria byla obnovena a pod tento úřad byla s určitými omezeními přiřazena. Friedrich Wilhelm žádal Marii Terezii o zrušení dvorské komory, nicméně panovnice takto odmítala učinit⁹⁷.

Friedrich Wilhelm se přesto snažil všechny problémy řešit. V plánech nového systému dbal na to, aby Directorium a Nejvyšší soudní úřad měli menší počet úředníků, než předchozí česká dvorská kancelář a rakouská dvorská kancelář. Directorium a Nejvyšší soudní úřad tak měly 60 a 67 úředníků, předchozí kanceláře jich měly 93. Úředníci byli do nových úřadů zároveň pečlivě vybíráni, alespoň tedy ze začátku. Snížením počtu úředníků chtěl Friedrich Wilhelm docílit jak efektivity, tak především také snížení výdajů pro úřady oproti jejich předchůdcům.

---

⁹⁴ Zdeňka Hledíková – Jan Janák – Jan Dobeš, Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost, s. 137

⁹⁵ Jaroslav Prokeš, Boj o Haugvicovo "Directorium in publicis et cameralibus" r. 1761, s. 10

⁹⁶ Tamtéž, s. 11

⁹⁷ Tamtéž, s. 15

Uskutečnění tohoto plánu se ovšem později také ukázalo jako problémové z několika důvodů. Nejprve Marie Terezie odsouhlasila zvýšení platů jak pro Friedricha Wilhelma, tak pro konkrétní úředníky, na vyšší částku, než s jakou se původně počítalo. Zároveň muselo být o něco později do Directoria přijato více úředníků v souvislosti s jak již uvedenými problémy, tak se vzrůstající působností úřadu, což způsobilo, že se počet úředníků zanedlouho zvedl na 113⁹⁸. Zároveň začalo docházet ke slučování jiných agend s Directoriem. Již z roku 1753 zde máme například komerční directorium, které se s Friedrichovým Directoriem spojilo⁹⁹.

Ve stejném roce, přesněji řečeno na konci roku 1753, informoval o zvyšování nákladů čerstvě zvolený místokancléř Directoria Bartenstein. Ve svých dvou memoriálech se snažil vymezit konkrétní pozitiva a negativa, která souvisela s vedením správy v monarchii. V oblasti pozitiv vyzdvihl skvělé výsledky decenálního recesu, který přinesl monarchii velké příjmy. V negativěch ovšem upozornil na rostoucí náklady pro úřady, které nejsou pro monarchii ideální, což vyplývalo především z chybějících instrukcí o vedení Directoria. Zároveň pak uvedl několik možností, které mohly potenciálně tuto situaci zlepšit. Konkrétně šlo o upuštění Directoria od zabývání se maličkostmi, dále dobře zvážit, komu vlastně naslouchat a komu naopak ne, a nakonec snížit schůze rady na jednou týdně a naopak zvýšit počet schůzí k záležitostem mezi jednotlivými úřady. Z blíže neurčených důvodů ovšem k těmto možným krokům pro zlepšení nijak přihlédnuto nebylo, návrhy tak zůstaly pouze jen návrhy¹⁰⁰.

12. Dočasné zlepšení situace

I když začaly vyplouvat na povrch určité problémy, o kterých informoval Bartenstein, tak zároveň začal nový systém po mnoha měsících konečně přinášet ovoce v podobě vybraných daní a v přizpůsobování se ze strany úřednictva. Úspěšné zapojení decenálního recesu do chodu monarchie umožnilo splácení dluhů a postupně se začalo rýsovat možné určení doby, kdy by mohly být všechny dluhy splaceny. Se zvýšením bohatství a zajištěním stability souvisela bezpochyby i stálá armáda, kterou se podařilo zavést.

---

⁹⁸ Tamtéž, s. 16

⁹⁹ Friedrich Walter, Die Österreichische Zentralverwaltung Abteilung 2. Von der Vereinigung der österreichischen und böhmischen Hofkanzlei bis zur Einrichtung der Ministerialverfassung (1749-1848). Bd. 1, Halbbd. 1, s. 216

¹⁰⁰ Jaroslav Prokeš, Boj o Haugvicovo "Directorium in publicis et cameralibus" r. 1761, č. 4, s. 20

Marie Terezie si cenila všeho, co Friedrich Wilhelm doposud vykonal, a tak se mu náležitě odměnila výší jeho platu jakožto nejvýše postavené osobě v Directoriu. Kromě toho ještě věnovala Marie Terezie Friedrichovi 250 000 zlatých na přestavbu jeho paláce, aby mohl žít v luxusu se svou druhou manželkou, Hedvikou Terezou, rozenou hraběnkou z Frankenbergu¹⁰¹. Možností, které se mu s vysokým platem naskytly, se Friedrich Wilhelm rozhodl využít a v roce 1752 koupil statky Batouchovice, Heřmanov, Miroslavské Knínice a především pak zámek Náměšť nad Oslavou¹⁰². Velkou část svého jmění investoval Friedrich Wilhelm do správy a přestavby těchto nově získaných panství, která se nacházela na Moravě.

Z nově nabytých panství je důležité zastavit se u zámku Náměšť nad Oslavou, neboť se do něj později přesunuli potomci rodové linie Haugwitzů z Malé Obiše, kteří zde žili až do roku 1945. Tento zámek, jehož základy v podobě hradu byly vybudovány již ve 13. století pány z Lomnice, koupil Friedrich Wilhelm od hraběte Jana Ferdinanda Kufsteina. Předtím jej vlastnil Václav Adrián z Enkenvoirtu (též z Enckevort či z Enkvoirt), který jej koupil od Verdenberků a ti zase od Albrechta z Valdštejna¹⁰³. Hrabě Kufstein ve skutečnosti zámek Náměšť nad Oslavou nevladl, pouze na něm vykonával správu za nezletilé sirotky z rodu Unverzagtů, ke kterým měl Kufstein rodinný vztah¹⁰⁴. Friedrichu Wilhelmovi se podařilo zámek Náměšť nad Oslavou odkoupit od Kufsteina s neocenitelnou pomocí svého přítele, kterým byl hrabě Jindřich Kajetán Blümegen. K uzavření kupní smlouvy došlo 30. června 1752, přičemž s touto smlouvou zaplatil Friedrich Wilhelm i za ostatní nabytá panství. Kromě Náměště nad Oslavou a již zmíněných Batouchovic, Heřmanova, a Miroslavských Knínic zde byla obsažena také Velká Bíteš a další malá městečka a vesnice napříč Znojemským, Brněnským a Jihlavským krajem, kterých bylo dle literatury dohromady více než padesát¹⁰⁵.

V tomto období se stavy nicméně rozhodly změnit strategii proti Friedrichu Wilhelmovi. Přestože nový systém začal přinášet výhody, objevovaly se také právě již zmíněné nedostatky, čehož se rozhodly stavy využít. Došlo tak ke změně strategie, kdy stavy vyměnily hlasité projevy nesouhlasu za tiché pozorování Friedrichových kroků a když se ukázalo, že při vedení správy nebylo něco uděláno správně či ne zrovna nejlépe, rozhodly se patřičně ozvat. Friedrichu Wilhelmovi se však i přes tyto překážky dařilo vše ustát a s nelibostí stavů si nikdy příliš velkou hlavu nedělal. Ty větší problémy ale měly teprve přijít.

---

¹⁰¹ Hanne Egghardtová, *Muži Marie Terezie: Její milovaní, její rádci a opory trůnu*, s. 138

¹⁰² Jaromír Kotík, *Letopisy rodu Haugwitzů*, s. 32

¹⁰³ Tamtéž, s. 83

¹⁰⁴ Bohumír Smutný, *Časopis Matice moravské* 120, č. 2, Brno 2001, s. 410

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 429

13. Sedmiletá válka a přichozí problémy

Již v roce 1753 se do popředí začal dostávat Václav Antonín z Kounic a Rietbergu, který pocházel z moravského šlechtického rodu Kouniců. Právě ve zmíněném roce se Kounic stal na základě svých úspěchů v zahraniční politice státním kancléřem¹⁰⁶. Kounic byl velmi cílevědomým, někdy až intrikánským a nebylo žádným tajemstvím, že Friedricha Wilhelma von Haugwitze neměl zrovna v oblibě, stejně jako jeho přesvědčení, že politická a finanční správa patří k sobě. Za své schopnosti a úspěchy v zahraniční politice si nicméně Kounic postupně získával důvěru Marie Terezie i přes to, že k němu neměla z hlediska názorů a osobnosti tak blízko, jako k Friedrichu Wilhelmovi.

O tři roky později, tedy v roce 1756, pak pruský král Friedrich II. přepadl Sasko, což dalo vzniku tzv. sedmileté válce. Zde uplatnil Kounic ještě více své schopnosti. O rok později se mu podařilo přiklonit Francii na stranu monarchie proti Friedrichovi II. a později také Rusko a Švédsko. V tomto období se tedy stal Kounic vskutku nenahraditelným, začal strmě stoupat vzhůru a stal se jednou z nejdůležitějších osob na dvoře. Tam, kde začal Kounic stoupat, začalo ovšem Friedrichovo Directorium zároveň upadat. Sedmiletá válka se totiž začala silně projevovat na vedení a správě Directoria, což jistě problémy, které byly veřejně známé, začalo ještě více prohlubovat. Directorium se tak stalo ještě více zahlceným, než doposud. Příkladem budiž vojenská komise, která musela být zřízena v rámci vojenské agendy¹⁰⁷. V neposlední řadě také sedmiletá válka výrazně ovlivnila vývoj decenálního recesu. Ten skončil svoji platností 1. listopadu 1758 s tím, že Marií Terezií bylo po jeho skončení stavům přislíbeno snížení daní. Vzhledem k narůstajícím výdajům kvůli sedmileté válce ovšem nebylo možné něco takového udělat, a tak byl decenální reces schválený na dalších deset let¹⁰⁸.

I přes všechny problémy Marie Terezie na Friedricha Wilhelma nezanevřela, což dokládá fakt, že 29. listopadu roku 1759 získal za své služby Řád zlatého rouna¹⁰⁹, což bylo největší privilegium, jaké kdo mohl za své služby dostat. Řád zlatého rouna Friedricha Wilhelma pak můžeme vidět zvětčený jak na sousoší ve Vídni, tak na jeho nejznámějším obraze. Oboje je obsaženo v obrazové příloze této práce. O rok později se nicméně začala karta ještě více obracet jak proti Friedrichovu Directoriu, tak proti samotnému směřování a cílům monarchie.

---

¹⁰⁶ Hanne Egghardtová, *Muži Marie Terezie: Její milovaní, její rádci a opory trůnu*, s. 118

¹⁰⁷ Jaroslav Prokeš, *Boj o Haugvicovo "Directorium in publicis et cameralibus"* r. 1761, s. 33

¹⁰⁸ Jan Lhoták, *Mezi dvěma decenálními recesy. K daňové politice Marie Terezie v Čechách v letech 1748-1775*, Cornova, roč. 7, č. 2, Praha 2017, s. 58-59

¹⁰⁹ Haugwitz, Friedrich Wilhelm Graf, in: *Constantin von Wurzbach, Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*, 8. Teil, Wien 1862, s. 68

Již před rokem 1760 začalo být zřejmé, že znovuzískání ztraceného Slezska kvůli následkům války zkrátka nepůjde realizovat, což byl problém, jelikož šlo o jeden z dlouhodobých a důležitých plánů, který započal již ve čtyřicátých letech¹¹⁰. S rokem 1760 pak bylo nezískání Slezska zpět již zcela neoddiskutovatelné, přičemž i toto dával Kounic za vinu Friedrichově vedení správy¹¹¹. Zanedlouho pak začalo pro Friedricha Wilhelma opravdu velmi složité období. Bylo již naprosto zřejmé, že bude muset dojít k jistým úpravám ve státní správě, přičemž jeden z následků tohoto uvědomění si bylo Friedrichovo zbavení funkce nejvyššího kancléře¹¹². Místo toho se Friedrich Wilhelm stal státním ministrem vnitřních záležitostí v nově zřízené státní radě, jejíž zřízení a vedení pak neměl na starosti nikdo jiný, než Friedrichův odpůrce Kounic. Spolu s tím začalo docházet k umírňování vlivu Friedrichových reforem, což do určité míry znovu začalo posilovat vliv stavů¹¹³.

Friedrich Wilhelm souhlasil s tím, že některé změny by ve správě měly být provedeny. Zároveň se ale ohrazoval proti těm, kteří neustále kritizovali nový systém, v jehož zavedení sehrál tak důležitou roli. Tento směr z konce čtyřicátých let obhajoval Friedrich Wilhelm oprávněně tím, že do monarchie přinesl jednotnou kontrolu nad monarchií ze strany panovnice, pomohl výrazně potlačit korupci a zároveň té samé monarchii pomohl dostat se z finanční tísně a dát jí stálou armádu. U zmíněných problémů ve vedení správy pak dokázal vyargumentovat, že na nich rozhodně nemá přímý vliv a poukázal tak na to, že chyby jsou na několika frontách. To ovšem postoj odpůrců k Friedrichu Wilhelmovi nijak nezměnilo a situaci jako takové to nijak zvlášť nepomohlo. Vlivem všech zmíněných problémů a s nimi souvisejících faktorů totiž začalo docházet k tomu, že Friedrichův nový systém byl za své problémy kritizován ještě ostřeji, některými byl pak dokonce i nenáviděn.

---

¹¹⁰ Hans-Wolfgang Bergerhausen, *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung* 116, č. 3-4, s. 342

¹¹¹ Hanne Egghardtová, *Muži Marie Terezie: Její milování, její rádci a opory trůnu*, s. 139

¹¹² Haugwitz, Friedrich Wilhelm Graf von, in: *Allgemeine Deutsche Biographie (ADB)*, Band 11, Leipzig 1880, s. 66 (autor hesla Anton Victor Felgel)

¹¹³ Pavel Sedláček, *Tereziánské reformy v 18. století a konses nejvyšších úředníků*, s. 204

14. Zrušení Directoria

Velký nárůst přiřazených agend do Directoria a s tím související potíže se sedmiletou válkou způsobily, že se začalo uvažovat nejen nad změnami v Directoriu, ale také nad jeho úplným zrušením. Spolu s těmito plánovanými změnami se zároveň začalo důkladně zkoumat a posuzovat, co udělalo Friedrichovo Directorium dobře a co naopak špatně. Vznikem Directoria se podařilo odstranit problémy, které mezi sebou původní česká a rakouská dvorská kancelář v rámci plnění svých povinností měly. Zároveň bylo uvedeno do většího pořádku hospodářství, vybírání daní a byla zde jistota stálé armády. V poslední řadě také začaly být spláceny obrovské dluhy, které mohly být plně uhrazeny do 37 let.

Mezi špatná rozhodnutí pak dle názorů mnohých patřilo oddělení politické a soudní sféry, což v době vzniku pokládali mnozí taktéž za správné, nicméně s příchozími problémy s tímto rozdělením v následujících letech se začal silně prosazovat i opačný názor. Zároveň podle kritiků nebylo nutno rušit českou a rakouskou dvorskou kancelář, přičemž o správu systemálií se mohla starat pouze tajná dvorská deputace¹¹⁴. K rozdělení politické a soudní správy se kriticky vyjádřil i prezident Nejvyššího soudního úřadu Karel Breuner, v této záležitosti ovšem Marie Terezie odvětila, že opětovné spojení politické a soudní sféry si nepřejde. Vedle více uvedených rozhodnutí bylo kritiky nového systému také velmi důrazně poukazováno na to, že určití prezidenti a radové na svých postech ve vnitrorakouských zemích neměli potřebné znalosti a postupovali tak nesprávně, což vedlo u mnoha lidí k nelibosti tohoto vedení. Friedrich Wilhelm si byl dobře vědom toho, že se na jeho nesnázích přizívují jeho odpůrci, což se spolu se vznikem sedmileté války ukázalo být přirozeně ještě výraznější. Bylo tak jen pár lidí, které Friedrich Wilhelm považoval za nestranné. Byli jimi například již dříve zmiňovaný Bartenstein, dále baron Brandau a také hrabě Rudolf Chotek¹¹⁵. Nicméně i přes tuto nestrannost byl Chotek také pro možnost úplného zrušení Directoria. Přestože souhlasil s tím, že předchozí dvorské kanceláře měly své problémy, bylo podle něj přetížení Directoria agendou ještě horší.

Víceméně každý se následně začal vyjadřovat k tomu, jaké změny by měly být podstoupeny. Podle Chotka mělo dojít k obnovení předchozích kanceláří, které by se ovšem nyní staly kanceláří jednotnou, došlo by tak ke sloučení. Již zmiňovaný Prezident Nejvyššího soudního úřadu Breuner po svém prvním neúspěšném řešení navrhoval, že by bylo možné postavit Directorium a Nejvyšší soudní úřad pod společnou správu, což by pomohlo mimo jiné vyřešit

---

¹¹⁴ Jaroslav Prokeš, *Boj o Haugvicovo "Directorium in publicis et cameralibus"* r. 1761, s. 34

¹¹⁵ Tamtéž, s. 40

četné problémy v korespondencích mezi těmito dvěma úřady. K tomuto návrhu se přikláněl i prezident slezské reprezentace Sobek¹¹⁶. Obnovení původních dvou kanceláří si ovšem získávalo větší podporu, a tak se druhý Breunerův návrh dále nedostal. Všeobecně začal převládat ten názor, že v předešlém systému se dvěma dvorskými kanceláři nebylo nic špatného v systému jako takovém, nýbrž v jeho vedení, přičemž většina návrhů byla pro obnovení předchozího systému ať už v podobě dvou, či jedné spojené dvorské kanceláře. Konečné slovo měla nicméně mít státní rada a po jejich schůzi ze dne 9. února roku 1761 bylo všem jejím členům jasné, že je s celou záležitostí potřeba něco udělat.

Do složité situace se také zapojil již několikrát zmiňovaný hrabě Kounic, který si během té doby již získal na dvoře dobré postavení a stál v čele státní rady. Friedrich Wilhelm se na společné radě k návrhům také vyjadřoval a přesto, že si plně uvědomoval vzniklé problémy, které se prohloubily zejména se sedmiletou válkou, věřil stále v systém, který byl v roce 1749 zaveden. Věřil tedy stále tomu, že je důležité mít soudní sféru oddělenou od té politické a naopak k ní mít přidruženou sféru finanční.

Je dobré zmínit, že i přes to všechno měl Friedrich Wilhelm stále také své příznivce, jako například již dříve zmiňovaného hraběte Blümegena, který ještě doplnil, že vedle Nejvyššího soudního úřadu a Directoria by mohla jako třetí dvorský úřad fungovat dvorská vojenská rada, leč s tímto návrhem se dál neposunul. Proti spojení politické a soudní sféry byl například také člen státní rady Borié, respektive tedy uváděl, že spojení těchto dvou sfér není v současné situaci potřeba¹¹⁷. Silné slovo ve státní radě měl ovšem Kounic, který ve svém memoriálu výrazně upozorňoval na klesající úspory státu způsobené jak jistými chybami ve vedení, a dle jeho názoru chybným oddělením politické a soudní sféry, tak sedmiletou válkou. Ve druhé části pak popisoval problémy v té souvislosti, že se nový systém zabýval více maličkostmi, než těmi opravdu důležitými otázkami. Marie Terezie vzhledem k problémům s financemi ve stejnou dobu rozhodla, aby byla vytvořena generální kontrola a generální pokladna, přičemž nad všemi pokladnami, administracemi a příslušnými úřady ve finanční sféře měla mít generální kontrola dohled. Na tyto styčné body pak navázal Kounic se svými návrhy¹¹⁸.

---

¹¹⁶ Tamtéž, s. 43

¹¹⁷ Tamtéž, s. 47

¹¹⁸ Tamtéž, s. 57

V těchto návrzích chtěl Kounic rozdělit úřady na nejvyšší, vysoké, střední a nižší. Zároveň chtěl zajistit, aby na své pozice byli dosazováni schopnější úředníci, přičemž dozor nad nimi by byl vykonáván státní radou. Ustanovení schopné státní rady by pak bylo na panovníkovi, v tomto současném případě tedy na panovnici. Kounic pak pokračoval v řadě návrhů ohledně funkcí a kompetencí některých úřadů a orgánů, přičemž na několika bodech se s Friedrichem Wilhelmem překvapivě shodli, alespoň tedy částečně¹¹⁹. Shodli se především v předání určitých kompetencí Nejvyššímu soudnímu úřadu, konkrétně tedy soudních záležitostí českých a rakouských zemí. V rámci veřejné a politické sféry chtěl mít Kounic na vrcholu dvorskou kancelář, zde Friedrich Wilhelm ze své pozice pak pochopitelně dodal „nebo Directorium“, jelikož nechtěl, aby tento úřad, který měl stále na starosti, zanikl. Přesto se ovšem ujal plán, který si získal největší podporu. Začalo se pracovat na obnovení české a rakouské dvorské kanceláře, což si měl vzít na starost hlavně Nejvyšší soudní úřad. Aby mohlo vše proběhnout hladce a mohl být ve všem jasný pořádek, nabízelo se zde obnovení těchto dvou úřadů v jejich původní formě s tím, že by ovšem nyní šlo o jeden spojený úřad, jak již navrhoval Rudolf Chotek. Dvorní rada Kannegieser pak přišel s jednotným názvem Česká a rakouská dvorská kancelář (Böhemische und österreiche Hof-Canzley).

Situace kolem Directoria dospěla ke svému závěru dne 29. prosince 1761 vlastnoručním listem Marie Terezie¹²⁰. V tomto vlastnoručním listu bylo stanoveno, že nejvyšším politickým úřadem bude Česká a rakouská dvorská kancelář, jejímž nejvyšším kancléřem se měl stát prezident dvorské komory, již několikrát zmiňovaný, hrabě Rudolf Chotek. Jako vojenský generální komisař byl pak ustanoven jeho příbuzný, Jan Chotek. Oblast finanční byla rozdělena mezi tři úřady: dvorskou komoru, banko-deputaci a účetní komoru. S vydáním těchto rozhodnutí se okamžitě začalo pracovat na instrukcích pro Českou a rakouskou dvorskou kancelář, což bylo vydáno 21. června roku 1762, o osm měsíců později pak vyšly i instrukce pro Nejvyšší soudní úřad¹²¹. Nejpovolanějším úřadem se pak stala dvorská komora, v jejímž čele stál Kounic, který se později stal po Friedrichu Wilhelmovi nejvyšším kancléřem a druhou velkou osobností tereziánských reforem. Ustanovení České a rakouské dvorské kanceláře tedy znamenalo, že Friedrichovo Directorium in publicis et cameralibus bylo zrušeno. Nebylo to ovšem nic, co by si Marie Terezie vyloženě přála udělat. Přestože za svým oddaným rádcem stála celou dobu, muselo k těmto změnám zkrátka dojít.

---

¹¹⁹ Tamtéž, s. 65

¹²⁰ Zdeňka Hledíková – Jan Janák – Jan Dobeš, Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost, s. 145

¹²¹ Jaroslav Prokeš, Boj o Haugvicovo "Directorium in publicis et cameralibus" r. 1761, s. 68

15. Nečekaná smrt

Vzhledem ke ztrátě svých funkcí včetně Directoria muselo být toto období pro Friedricha Wilhelma zajisté velmi těžké. Ještě větší rána ovšem přišla pro Friedricha v momentě, kdy se dozvěděl, že jeho jediný syn, Otto Karl (či Ota Karel), nečekaně zemřel. Otto Karl byl synem Friedricha Wilhelma a jeho první manželky, Marie Eleonory hraběnky z Nostic, o čemž svědčí fakt, že se narodil ještě před její smrtí¹²². Datum narození se ovšem v mnoha publikacích liší, rovnocenně se objevují léta 1732 a 1734. Podobný nesoulad je také u data úmrtí Otty Karla, kdy některé zdroje uvádějí, že k němu došlo v roce 1761, jiné až v roce 1763. Zde je ovšem více pravděpodobné, že Otto Karl zemřel už v roce 1761, neboť známe v tomto případě přesné datum, které je 30. května 1761¹²³. Z literatury víme, že Otto Karl byl od roku 1753 poslán svým otcem Friedrichem Wilhelmem na Moravu, aby u zemských úřadů získal potřebné zkušenosti po svém v budoucnu plánovaném přesunu do Vídně. Na Moravě pak na Otta Karla dohlížel a pomáhal mu již dříve zmiňovaný přítel Friedricha Wilhelma, hrabě Blümegen¹²⁴. Zájem na získání zkušeností pro Otta Karla měla i samotná Marie Terezie, která s jeho budoucí dráhou ve státní správě počítala¹²⁵.

Není přesně známo, jak a za jakých okolností Friedrichův syn Otto Karl vlastně zemřel, avšak navzdory tomu, že byl od roku 1756 ženat s Marií Terezií hraběnkou ze Schrattenbachu, tak dle dostupných informací po sobě žádné děti nezanechal¹²⁶. Friedrich Wilhelm byl tak prvním a zároveň posledním příslušníkem náměšťské linie, která vznikla z linie Haugwitzů z Malé Obiše. Tato větší rodová linie tedy pokračovala dále přes bratra Friedrichova otce, již zmiňovaného Heinricha Wilhelma.

---

¹²² Dagmar Ruzicka, Friedrich Graf von Haugwitz (1702–1765). Weg, Leistung und Umfeld eines österreichisch-schlesischen Staatsmannes, s. 88

¹²³ Haugwitz, Friedrich Wilhelm Graf, in: Constantin von Wurzbach, Biographisches Lexikon des Kaiserthums Österreich, 8. Teil, Víde 1862, s. 67

¹²⁴ Bohumír Smutný, Časopis Matice moravské 120, č. 2, Brno 2001, s. 398

¹²⁵ Dagmar Ruzicka, Friedrich Graf von Haugwitz (1702–1765). Weg, Leistung und Umfeld eines österreichisch-schlesischen Staatsmannes, s. 318

¹²⁶ Eberhard von Haugwitz, Die Geschichte der Familie von Haugwitz: nach den Urkunden und Regesten aus den Archiven von Dresden, Naumburg, Breslau, Prag, Brünn und Wien bearbeitet, s. 134

15. 1 Přesun na venkov

Jak již bylo řečeno, Marie Terezie se Friedricha Wilhelma zbavovala nerada a je pravdou, že o něj nechtěla úplně přijít. Po zrušení Directoria tak Friedrich Wilhelm oficiálně působil v české a rakouské dvorské kanceláři, fakticky se však přesunul na Moravu, kde zároveň pečoval o své majetky, především o zámek Náměšť nad Oslavou a také o několik přilehlých statků, ze kterých byly Friedrichem nejvíce využívány Miroslavské Knínice. Friedrich Wilhelm byl tedy odsunut stranou, nicméně stále byl Marii Terezii k dispozici pro případ, že by ve vedení správy došlo k problémům a ona tak znovu potřebovala jeho pomoc.

Ke komplikacím opravdu začalo docházet v roce 1765, kdy se u Kounicova vedení správy začaly objevovat určité nedostatky, což dalo Marii Terezii možnost, aby povolala Friedricha Wilhelma zpátky. Tou dobou ovšem přišla k Marii Terezii velmi nešťastná zpráva, která oznamovala, že Friedrich Wilhelm hrabě von Haugwitz nečekaně zemřel na úplavici¹²⁷. Stalo se tak konkrétně v jeho panství na Miroslavských Knínicích, kde zrovna pobýval.

15. 2 Kondolence od Marie Terezie

Můžeme předpokládat, že Friedrich Wilhelm strávil své poslední dny, během kterých byl vážně nemocný, v Miroslavských Knínicích a nikoli v zámku Náměšť nad Oslavou z toho důvodu, že zámek si procházel velkou rekonstrukcí. Ta byla vedle už tak nutné rekonstrukce zapříčiněna především následky požáru, který zde propukl v roce 1760. Tento požár zničil předzámekovou budovu, načež spolu s rekonstrukcí této části došlo následně i k odstranění starších bašt a hradeb, předhradí a věží, dále došlo k zasypání příkopů a úpravě celého okolí včetně vybudování nového mostu a zámeckého parku¹²⁸. Rekonstrukce samotného zámku a okolí byly tedy velmi rozsáhlé.

Ačkoliv je v mnoha publikacích uváděn datum 11. září¹²⁹, Friedrich Wilhelm zemřel o několik dní dříve, konkrétně 30. srpna 1765, což dokládá matriční zápis o úmrtí Friedricha Wilhelma, který je obsažen v příloze této práce. Friedrich Wilhelm tedy navíc zemřel krátce poté, co Marie Terezie zároveň přišla v Innsbrucku o svého manžela, císaře Františka I. Štěpána Lotrinského. Zpráva o ztrátě Friedricha Wilhelma von Haugwitze tak musela jistě být pro Marii Terezii ještě o to těžší. Vdově Hedvice zaslala Marie Terezie kondolenční

¹²⁷ Hanne Egghardtová, *Muži Marie Terezie: Její milovaní, její rádci a opory trůnu*, s. 140

¹²⁸ Jaromír Kotík, *Letopisy rodu Haugwitzů*, s. 83

¹²⁹ Haugwitz, Friedrich Wilhelm Graf, in: Constantin von Wurzbach, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*, 8. Teil, Wien 1862, s. 68

dopis, ve kterém popisovala Friedrichovy nedozírné skutky a obrovský smutek nad jeho ztrátou¹³⁰. V knize Letopisy rodu Haugwitzů od Jaromíra Kotíka pak byl zachycen překlad tohoto dopisu z německého jazyka do jazyka českého¹³¹:

„Milá hraběnko Haugwitzová,

Dnes ráno jsem se s velkým zármutkem dozvěděla o ztrátě Vašeho manžela, a právě tak věrného, horlivého jako schopného ministra, kterého jsme jak já, tak stát v něm ztratili. Nikdo nemůže dát lepší vysvědčení za jeho velké zásluhy než já, on sám vyvedl stát 1747 ze zmatků do pořádku. Jemu samotnému se připisuje vše, co dobrého se událo v těchto zemích a zdejších úřadech s jeho nepřekonatelnou služební horlivostí. Za rozšíření mého státu děkuji jemu a jeho návrhům. Jeho křesťanství mně často posloužilo k povzbuzení a často poskytlo útěchu. Jeho opravdová náboženská horlivost, jeho křesťanská shovívavost též vůči jeho nejzavilejším nepřátelům může být velkým příkladem všem nástupcům, jen na něm častěji závislých, aby jej zničili. Ztratila jsem v něm takového opravdového horlivého přítele, jaký nebude více tak snadno k nalezení, který mne častěji upozornil s veškerou zřetelností na mé chyby a jemu jsem mnoho dlužna, že mnohému zabránil. V mých dřívějších nešťastných okolnostech tišil mé slzy a sdílel je se mnou. Znala jsem jeho příchýlnost k našemu velkému a nejmilostivějšímu císaři. Oceňovala jsem jeho činorodost, nikoliv pro mou zábavu, nýbrž aby ulehčil břemenům. To vše mi najednou Bůh odebral! Jak je šťastný; jak mu závidím. Jsme obě, nejmilejší hraběnko, k politování, já ale ještě ztrácím ve Vašem manželovi velkého ministra a skutečného přítele. Pokud může má neblahá osoba poskytnouti Vám útěchu, tak potom Vám plně náleží. Pokud by ještě bylo pochopitelné dosáhnout projevení účasti, a bylo-li by Vám k užítku tuto skutečně přijmouti, buďte ujištěna, že tak dlouho, pokud budu vésti svůj strastiplný život, zůstanu vždy Vaše nejvěrnější a nejvděčnější. Maria Theresia“.

Na tomto kondolenčním dopise je velmi dobře vidět, jak moc si Marie Terezie Friedricha Wilhelma vlastně vážila a co všechno v jejích očích vykonal. Přisluhuje mu vyvedení monarchie z velké krize a to, že jí byl plně oddaný. Vyzdvihuje jeho zapálení pro věc, stejně jako jeho osobité vlastnosti, díky kterým se stal zároveň velkým přítelem panovnice. Samotné Directorium in publicis et cameralibus bylo sice závěrem roku 1761 zrušeno, neznamenalo to ovšem, že všechny ostatní změny, které přišly s Friedrichem, také náhle zmizely. Tím by

---

¹³⁰ Haugwitz, Friedrich Wilhelm Graf von, in: Neue Deutsche Biographie, Band 8, Berlin 1969, s. 96 (autor hesla Friedrich Walter)

¹³¹ Jaromír Kotík, Letopisy rodu Haugwitzů, s. 64

samozřejmě byla monarchie sama proti sobě. Jako příklad můžeme zmínit Friedrichem zřízené krajské úřady, které sloužily především jako kontaktní mezičlánek mezi příslušným zeměpánem a poddanými¹³². Kromě toho samozřejmě pokračovala monarchie dále ve svém směřování k centralizaci, která se v již dvou vydaných katastrech také opírala o návrhy, předložené Friedrichem Wilhelmem Marii Terezii ve 40. letech. A pokud jde o zrušené *Directorium in publicis et cameralibus*, to sice fakticky a podle jména obnoveno nebylo, věcně ovšem ano. Dne 24. prosince roku 1782 totiž Josef II., syn Marie Terezie, nařídil svým vlastnoručním listem znovu spojit politickou a finanční správu v jediném úřadu, do něž zahrnul Českou a rakouskou dvorskou kancelář, dvorskou komoru a bankovní deputaci¹³³.

Co se týče místa Friedrichova posledního odpočinku, zde byla situace v průběhu let poměrně komplikovaná. Tělo Friedricha Wilhelma bylo převezeno z Miroslavských Knínic do Náměště nad Oslavou, kde bylo 1. září roku 1765 pohřbeno v kryptě svatého Jana Křtitele. Dne 19. února roku 1768 byly ostatky Friedricha a jeho manželky Hedviky přesunuty do nově vybudované rodinné hrobky v kapucínském kostele, jehož povolení pro vybudování si získal od Marie Terezie právě Friedrich Wilhelm na začátku 60. let. V roce 1784 nicméně Josef II. celý komplex zrušil, načež byly ostatky přesunuty do kostela sv. Petra a Pavla, který se nachází v blízkém Jinošově. V roce 1805 pak došlo k přesunu náměšťského hřbitova do ulice Vítězslava Nezvala, přičemž nedaleko tohoto hřbitova nechali potomci linie Haugwitzů z Malé Obiše vybudovat novou rodinnou hrobku. S dokončením výstavby v roce 1825 byl tedy Friedrich Wilhelm spolu s dalšími zesnulými příslušníky rodu přesunut do této nové rodové hrobky, kde je dodnes.

---

¹³² Hanne Egghardtová, *Muži Marie Terezie: Její milovaní, její rádci a opory trůnu*, s. 139

¹³³ *Directorium in publicis et cameralibus*, in: *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*, 7. díl, Dánsko – Dřevce, Praha 1894, s. 596 (autor hesla Bohuslav Rieger)

16. Závěr

Friedrich Wilhelm hrabě von Haugwitz byl na základě výše uvedeného velmi zajímavým člověkem a také velmi výraznou osobností. Především ve 40. letech svými činy prokázal neuvěřitelnou píli, činorodost a aktivitu, jelikož se mu nejen podařilo napsat návrhy na reformy, které Marii Terezii uspokojily, ale zároveň dokázal tento systém úspěšně zavést jak ve Slezsku, tak v problémovém Kraňsku a Korutanech. Zde, stejně jako mnohokrát později, zároveň ukázal svou bezmeznou oddanost monarchii, což je věc, která je velmi šlechtná, v tomto případě ale zároveň trochu překvapující z toho důvodu, že Friedrichův otec Georg Karl byl naprosto opačného názoru.

Georg Karl byl protestantem a zároveň saským generálmajorem, tedy vysoce postavenou osobou v armádní sféře. Otázkou tedy je, proč se Friedrich Wilhelm rozhodl přestoupit ke katolictví a pomoci habsburské monarchii ve státní správě. Z dochovaných záznamů, které jsem objevil a se kterými jsem pracoval, nevyplýval žádný pádný důvod pro toto rozhodnutí. Jistě to ale nebylo rozhodnutí snadné, podle informací z knihy *Die Geschichte der Familie von Haugwitz* otec Georg Karl svého syna po změně náboženství dokonce vydědil. Důvod pro toto velké rozhodnutí ze strany Friedricha Wilhelma se tak zřejmě už asi nikdy nedozvíme. Co ale víme, je to, že Friedrichovi na budoucnosti monarchie opravdu záleželo.

Z Friedrichových návrhů na reformy je zároveň velmi dobře znát, že měl smysl pro řád a pořádek, když chtěl pomocí daňové reformy měřit všechny stejným metrem a zajistit spravedlivé a odpovídající vybírání daní. K tomu můžeme připočít Friedrichu Wilhelmovi i velkou odvalu, když se tímto rozhodl vykročit proti stavům, s čímž se pak musel potýkat prakticky po celou dobu své kariéry ve Vídni. Stavby pomlouvaly Friedricha Wilhelma všude, kde se dalo a dokonce byly zodpovědní za poničení jeho paláce. Friedrich Wilhelm ovšem vždy vše ustál, nenechal se zastrašit a pokračoval dál.

Monarchii pak Friedrich Wilhelm pomohl v různých sférách. Především jí zajistil finance pomocí změny berního zákona, dále výrazně přispěl k jejímu centralistickému směřování a zároveň se přičinil o to, že se policie stala státním orgánem. Přínos pro monarchii ze strany Friedricha Wilhelma byl tedy bezpochyby obrovský. Je ovšem pravda, že s rozhodnutím zrušit vedle rakouské dvorské kanceláře také českou dvorskou kancelář znamenalo faktické zrušení českého soustátí, které opět začalo existovat až v podobě Československé republiky od 28. října roku 1918, což byl krok, který pro obyvatele českého soustátí vřele vítaný určitě nebyl. To se koneckonců projevilo i na některých starších českých publikacích, které nepsaly o Friedrichu Wilhelmovi vyloženě lichotivě.

V případě monarchie jako celku pak nebyly zcela vítané určité problémy, které přišly v 50. letech v souvislosti s řízením Directoria. Úřadu začala narůstat agenda více, než se původně předpokládalo a na posty úředníků byli dosazováni problémoví lidé. V těchto krocích se Friedrich Wilhelm dokázal obhájit a je pravda, že s přirozeným, i když možná zprvu nečekaným, nárůstem agendy tak nebylo později možné kontrolovat dopodrobna všechny nové úředníky, jak tomu bylo na úplném začátku. Něco takového při velkém nárůstu agendy zkrátka nemohlo být v jeho silách, a proto bych nedával Friedrichovi za vinu špatné postupy některých úředníků, určitě ne zcela jednoznačně.

Podíváme-li se na nárůst agendy a tím vzniklé problémy, tak je zřejmé, že o vyzdvihování a zveličování těchto problémů se postarali především Friedrichovi odpůrci, kterým to přišlo vhod. Netvrdím ovšem, že nový systém vedení správy, se kterým Friedrich Wilhelm přišel, byl naprosto ideální a bez chyb. Nápad samotný může bezpochyby působit jako dokonalý, nicméně zapojení něčeho tak obrovského do praxe nikdy dokonalé být ani nemůže, jelikož ve skutečném životě vstupuje do dění spousta různých proměnných, které danou situaci vždy určitým způsobem ovlivní.

Obecně vzato se tedy dá logicky usuzovat, že i plán s dobrými úmysly a potenciálem bude ve své realizaci narážet, což se také nejednou stalo v případě Friedrichových správních reforem. Příkladem může být převod pruského modelu vedení správy na habsburskou monarchii, což nebylo podle Friedrichových odpůrců dobré řešení z toho důvodu, že pruský model nebyl stavu habsburské monarchie dostatečně přizpůsoben.

Přestože se nakonec podařilo správní změny uskutečnit, objevovaly se po jejich zrealizování další problémy, jako již zmiňované dosazování úředníků či neplánovaný nárůst agendy, což jsou právě některé z dalších proměnných, které nelze úplně předvídat. Pak jsou zde ještě ty proměnné, které nelze předvídat už vůbec, což byl případ velkého zatížení Directoria v důsledku vypuknutí sedmileté války. Ve všech situacích tohoto typu, kdy se budoucí problémy nedají zcela předvídat, je jediným možným východiskem snažit se s problémy následně pracovat a překonat je, o což se koneckonců Friedrich Wilhelm celou dobu pokoušel, byť bylo Directorium na základě silného nátlaku nakonec zrušeno.

Jak už bylo nicméně řečeno výše, nepokouším se jednostranně tvrdit, že Friedrich Wilhelm neudělal nikde žádnou chybu, jelikož chyby dělá koneckonců každý. Velkou chybou byla jistojistě absence vydání konkrétních instrukcí pro vedení Directoria, což bylo jednou z hlavních příčin vzniku tolika problémů. V tomto bodě je ale poměrně těžké určit, zda leží větší vina na Friedrichovi, na Marii Terezii či na obou z nich zároveň.

Jisté pochybení jsem také viděl v nepříhlédnutí k návrhům na zlepšení od místokancléře Bartensteina z roku 1753. Bartenstein přišel s několika zajímavými nápady, jak Directoriu pomoci v narůstající agendě a ve zvyšování výdajů, ovšem ani Friedrich Wilhelm, ani Marie Terezie se těmito návrhy dále nezabývali, což byla určitě chyba už z toho důvodu, že Bartenstein se ukázal jako jeden z lidí, kteří byli nestranní a chtěli vývoji Directoria a monarchie pomoci.

Zároveň zde ještě můžeme uvést Friedrichův ráznější přístup vůči některým stavům a konkrétním odpůrcům, díky kterému si své odpůrce znepřátelil ještě více. V určitém směru ovšem nemusí být toto chování Friedricha Wilhelma tolik překvapivé, jelikož na něj bylo potenciálními odpůrci už od počátku nahlíženo jako na vetřelce, který přišel do Vídně, načež Friedrich Wilhelm jim svým ráznějším přístupem ono nevítané přijetí vrátil.

Otázkou v oblasti výtek vůči Friedrichovu vedení a organizaci správy pak ještě zůstává rozhodnutí o oddělení soudnictví, které bylo později kritizováno také Václavem Antonínem Kounicem. Zde byl vidět opravdový střet zájmů, kdy oba rivalové přicházeli ve svých interakcích s velice zajímavými protiargumenty. V několika bodech se přesto oba dokázali shodnout, což mě přivádí k otázce, zda by společně dokázali najít pro monarchii ještě nějaké lepší řešení, kdyby se rozhodli více spolupracovat. K tomu ovšem téměř nedošlo. I když Friedrich Wilhelm souhlasil, že měly být provedeny určité změny ve státní správě, tak stále věřil ve svůj systém a Kounic se zase vedle prosazení svých návrhů snažil zaujmout Friedrichovo místo u Marie Terezie.

Můžeme tak vidět další problém, který se ovšem dotýkal celého úřednictva a nikoli jen nejvýše postavených osob ve státní správě. Tento problém, který je nejlépe zachycen v publikaci *Boj o Haugvicovo Directorium in pulbicis et cameralibus r. 1761*, tkví ve snaze o prosazení sebe a svých názorů na úkor toho, co by bylo pro monarchii nejlepší. Ze záznamů víme, že zrovna Friedrichu Wilhelmovi na vývoji monarchie opravdu záleželo, což netvrdím, že nebyl případ i jiných osob (viz zmiňovaný Bartenstein), nicméně snaha se zviditelnit a prosadit sebe místo prosazení toho, co je pro zemi nejlepší, to byl podle mě základní kámen úrazu a je to bohužel zároveň problém, který můžeme vidět kolem nás i v současné době.

Závěrem bych chtěl říci, že Friedrich Wilhelm hrabě von Haugwitz prokázal během svého života ve státní správě řadu svých mimořádných vlastností. Jeho rozhodnutí vstoupit do služeb monarchie stále zůstává určitou záhadou. Jelikož byl ovšem jeho otec již známou a vysoce postavenou osobou, můžeme tedy vyloučit, že Friedrich Wilhelm od všeho odešel a nechal se vydědit svým otcem jen proto, aby se prosadil a mohl se dostat na vrchol

v habsburské monarchii. O oddanosti a vytrvalosti Friedricha Wilhelma mluví jak jeho činy, tak dochované zápisy, jako kondolenční dopis samotné Marie Terezie, který byl přiložen v předešlé kapitole. Za své kroky čelil mnohé kritice, zejména pak ze strany svých odpůrců. Faktem nicméně je, že Friedrich Wilhelm hrabě von Haugwitz sehrál významnou roli v období tereziánských reforem. Jeho přičiněním získala monarchie stálou armádu, dokázala splácet své dluhy na základě nových a přesných daní a zároveň došlo k podstatnému rozvoji v policejní sféře. Všechny tyto kroky pak výrazně pomohly dalšímu vývoji jak samotné monarchie, tak státních uspořádání, které vznikly po ní. Na základě všeho uvedeného je tedy Friedrich Wilhelm bezpochyby jednou z nejvýraznějších osobností v historii správního vývoje habsburské monarchie a také nejznámějším potomkem starobylé a široce rozvětvené rodiny Haugwitzů na poli státní správy.

17. Prameny a literatura

17. 1 Odborná literatura

Hans-Wolfgang **Bergerhausen**, Österreichische Reformprojekte für ein wiedererobertes Schlesien, *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung* 116, 2008, č. 3-4, s. 331-344

Jiří **Bílek**, *Marie Terezie: Cudná císařovna s hroznou pověstí*, Líbeznice 2017

Pavel **Černý**, Emilia Adamczyková a Česká genealogická a heraldická společnost v Praze, *Genealogické a heraldické listy*, roč. 38, č. 2, Praha 2018, s. 52-53

Dějiny země Koruny české I., deváté vydání, Praha - Litomyšl 1993

Hanne **Egghardtová**, *Muži Marie Terezie: Její milovaní, její rádci a opory trůnu*, Praha 2017

Anton Victor **Felgel**, Haugwitz, Friedrich Wilhelm Graf von, in: *Allgemeine Deutsche Biographie* (ADB), Band 11, Leipzig 1880, s. 66-69

Jan **Halada**, *Lexikon české šlechty*, Praha 1992

Hannes Robert **Harlander**, *Gewaltenteilung im Zuge der Reformen Maria Theresias von 1740 bis 1780*, Diplomarbeit, Universität Graz 2018

Eberhard von **Haugwitz**, *Die Geschichte der Familie von Haugwitz: nach den Urkunden und Regesten aus den Archiven von Dresden, Naumburg, Breslau, Prag, Brünn und Wien bearbeitet*, Erster Band, Leipzig 1910

Johanna **Haugwitz-El Kalak** (ed.), *Panství Náměšť v proměnách času: obraz v zrcadle evropských dějin*, Telč 2013

Zdeňka **Hledíková** – Jan **Janák** – Jan **Dobeš**, *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, Praha 2007

Antonín **Jakoubek**, *Hrabě-bednář, Čech*, Praha 16. 2. 1916

Karel **Kalláb**, *Pověsti hradů moravských a slezských*, Praha 1937

Martin **Kolář**, z Haugvic, in: *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*, 10. díl, Gens – Hedwigia, Praha 1896, s. 959-962

Jaromír **Kotík**, *Letopisy rodu Haugwitzů*, Velká Bíteš 1997

Jan **Lhoták**, Mezi dvěma decenálními recesy. K daňové politice Marie Terezie v Čechách v letech 1748-1775, *Cornova*, roč. 7, č. 2, Praha 2017, s. 53-65

Josef **Pekař**, *České katastry 1654-1789*, Praha 1932

Jaroslav **Prokeš**, *Boj o Haugvicovo "Directorium in publicis et cameralibus" r. 1761*, Věstník Královské české společnosti nauk. Třída filosoficko-historicko-jazykozpytná (1926) [vyd. 1927], č. 4, Praha

Bohuslav **Rieger**, *Directorium in publicis et cameralibus*, in: *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*, 7. díl, Dánsko – Dřevce, Praha 1894, s. 595-596

Dagmar **Ruzicka**, *Friedrich Graf von Haugwitz (1702–1765). Weg, Leistung und Umfeld eines österreichisch-schlesischen Staatsmannes*, Frankfurt am Main 2002

Pavel **Sedláček**, Tereziánské reformy v 18. století a konses nejvyšších úředníků, *Právněhistorické studie 36*, Praha 2003, s. 203-209

Bohumír **Smutný**, Činnost Jindřicha Kajetána Blümegena na Moravě v letech 1748 až 1752 a jeho úloha při koupi panství Náměšť nad Oslavou Fridrichem Vilémem Haugvicem. Ke vztahům představitelů tereziánské státní správy, *Časopis Matice moravské 120*, č. 2, Brno 2001, s. 397-431

Soupis poddaných podle víry z roku 1651 Kouřimsko, 2. doplněné vydání, zpracovala Helena Klímová, Národní archiv 2008

Bernd **Sternal**, *Harzer Persönlichkeiten: Lebensbilder Band 3*, Gernrode – Norderstedt 2019

Valentin **Urfus**, „Zakázané“ knihy v knihovně tereziánského centralisty, *Právněhistorické studie 20*, Praha 1977, s. 133-144

Pavel **Vaculík**, *Komunistická perzekuce šlechty*, Praha 2004

Alois **Veltzé**, *Krieg gegen Neapel 1815. Österreich in den Befreiungskriegen 1813-1815*, Band 9., Wien 1914

Friedrich **Walter**, *Der Reformator: Friedrich Wilhelm Haugwitz*, in: *Männer um Maria Theresia*, Wien 1951

Friedrich **Walter**, *Die Österreichische Zentralverwaltung Abteilung 2. Von der Vereinigung der österreichischen und böhmischen Hofkanzlei bis zur Einrichtung der Ministerialverfassung (1749-1848)*. Bd. 1, Halbbd. 1, Die Geschichte der österreichischen Zentralverwaltung in der Zeit Maria Theresias (1740-1780), Wien 1970

Friedrich **Walter**, Haugwitz, Friedrich Wilhelm Graf von, in: *Neue Deutsche Biographie*, Band 8, Berlin 1969, s. 95 n.

Constantin von **Wurzbach**, Haugwitz, Friedrich Wilhelm Graf, in: *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Österreich*, 8. Teil, Wien 1862, s. 68 n.

17. 2 Prameny

Žaloba Benigny hraběnky z Gašina proti Ferdinandu Juliovi hraběti ze Salmu o dědictví po Haugwitzích, Zemský archiv v Opavě, *Hejtmanský úřad knížectví opavsko-krnovského v Opavě 1507-1784*, inventární číslo 402

Žaloba Benigny hraběnky z Gašina proti Karlu Maxmiliánovi Sedlnickému z Choltic o dědictví a vydání kupní smlouvy na statek Linhartovy, Zemský archiv v Opavě, *Hejtmanský úřad knížectví opavsko-krnovského v Opavě 1507-1784*, inventární číslo 997

17. 3 Internetové zdroje

Genealogické a heraldické listy, třetí řada, sešit 1-12, Genealogická a heraldická společnost, 1974-1976 [online], 2019, [otevřeno 29. 7. 2019] Dostupné na:

<<http://www.historie.hranet.cz/heraldika/lghsp/lghsp03rada-obsah.pdf>>

Vladimír Šavrda, S čistým štítem a s prastarým erbem, *hudebnirozhledy.cz*, [online], 2019, [otevřeno 19. 3. 2019] Dostupné na: <<http://www.hudebnirozhledy.cz/2019/02/17/s-cistym-stitem-a-s-prastarym-erbem/>>

Vladimír Šavřda, Vladimír Šavřda: Hrdinové mladého Československa - Čeněk Haužvic, parlamentnilisty.cz, [online], 2019, [otevřeno 25. 4. 2019] Dostupné na:
<<https://www.parlamentnilisty.cz/arena/nazory-a-petice/Vladimir-Savrda-Hrdinove-mladeho-Ceskoslovenska-Cenek-Hauzvic-532433>>

Vladimír Šavřda, Významný chemik z prastarého rodu Haugwiczů z Biskupicz, i60.cz, [online], 2019, [otevřeno 5. 4. 2019] Dostupné na:
<<https://www.i60.cz/clanek/detail/22292/vyznamny-chemik-z-prastareho-rodu-haugwiczu-z-biskupicz>>

18. Přílohy

18. 1 Seznam obrazových příloh

Obrázek č. 1: Rytířský erb Haugwitzů z Biskupic- https://www.soupisamatek.cz/arl-kcz/cs/detail-kcz_un_auth-0010976-Rod-Haugvicove-zBiskupic-rod/

Obrázek č. 2: Erb potomků linie Haugwitzů z Malé Obiše, Johanna Haugwitz-El Kalak (ed.), Panství Náměšť v proměnách času: obraz v zrcadle evropských dějin

Obrázek č. 3: Mince Christiana Heinricha hraběte von Haugwitz- <https://www.mashops.com/koci/item.php?id=10934&lang=en>

Obrázek č. 4: Listina udělující Janovi (Hanušovi) Haugwitzovi z Biskupic panský stav ze dne 7. 12. 1478 v Olomouci, Archiv, Knížecí dům šlechtického rodu von Haugwitz, z. s. , Chroustovice IČO 22890921

Obrázek č. 5: Pečeť Karla Haugwitze z Biskupic, který se přestěhoval z Moravy do Čelákovic, Archiv, Knížecí dům šlechtického rodu von Haugwitz, z. s. , Chroustovice IČO 22890921

Obrázek č. 6: Podpis Karla Haugwitze z Biskupic, Archiv, Knížecí dům šlechtického rodu von Haugwitz, z. s. , Chroustovice IČO 22890921

Obrázek č. 7: Velitel vojenské akademie ve Vídni Moric Haugwitz baron z Biskupic, Österreichische Nationalbibliothek, Wien

Obrázek č. 8: Eugen Wilhelm hrabě von Haugwitz- https://www.europeana.eu/portal/en/record/92062/BibliographicResource_1000126114094.html

Obrázek č. 9: Mladý Friedrich Wilhelm hrabě von Haugwitz, <https://www.ebay.com/itm/S-101-Portrait-v-Friedrich-Wilhelm-v-Haugwitz-18-Jhd-Antik/262842719354?hash=item3d32a59c7a:g:b~0AAOSw241Ymuwz> [otevřeno 24. 4. 2019]

Obrázek č. 10: Portrét Friedricha Wilhelma hraběte von Haugwitz, Zámek Náměšť nad Oslavou

Obrázek č. 11: Matriční zápis úmrtí Friedricha Wilhelma hraběte von Haugwitz, Moravský zemský archiv Brno, záložka Náměšť nad Oslavou

Obrázek č. 12: Náhrobní deska Friedricha Wilhelma hraběte von Haugwitze, Hrobka Haugwitzů, Náměšť nad Oslavou

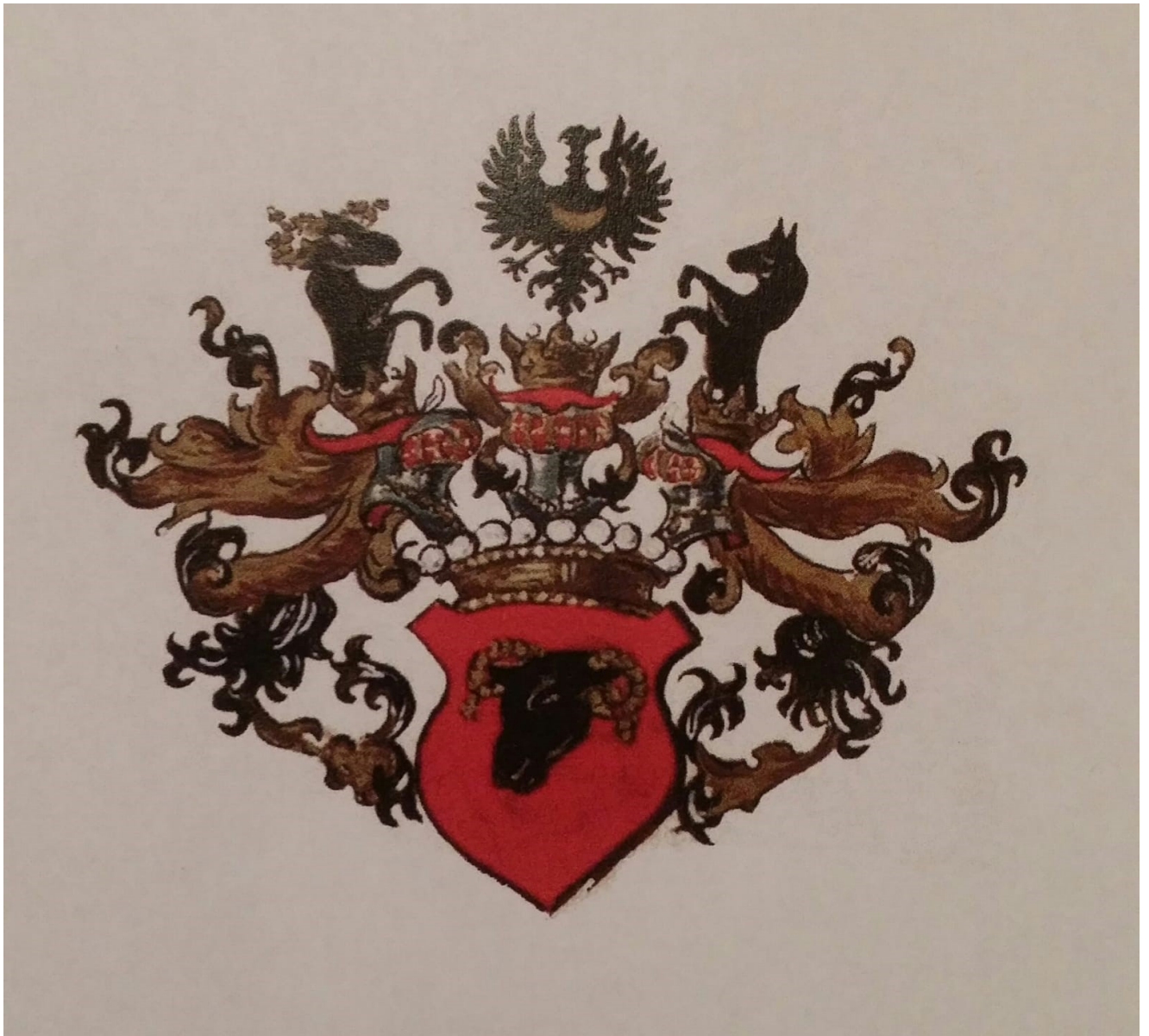
Obrázek č. 13: Náhrobní deska Eugena Wilhelma hraběte von Haugwitz, Hrobka Haugwitzů, Náměšť nad Oslavou

Obrázek č. 14: Socha Friedricha Wilhelma ve Vídni, https://austria-forum.org/af/Bilder_und_Videos/Bilder_Wien/1010_Gedenktafeln/0317a [otevřeno 25. 4. 2019]

Obrázek č. 1: Rytířský erb Haugwitzů z Biskupic

Obrázek č. 2: Erb potomků linie Haugwitzů z Malé Obiše

Obrázek č. 3: Mince Christiana Heinricha hraběte von Haugwitz

29
 17
 Letka pamie .j. h. v. l. v.
 przicasu pamie mari
 ge pogeti. Drzan gest
 Sniem Obeznj wnie-
 stie Olomuzi. Ana
 temz Sniemu, od osob
 duole psanych serwsky
 snaznosti a bogtivosti gest gledano
 a prospero. Bysimilosti Karuio
 panskogo i Rodnora starog, aby go mezy
 se w tody stare prziti, a gim tey poz-
 tivosti, zoz Rodnu starym nalezny. Jo-
 niewady, gyz to wytrpiti, zoz zapozna-
 dot gest i pnyti razgeli. Kde gyz
 milost panu Rodnora starzi, Nuta tona
 gednoho kazdego zmych, Zadoft, mezy of
 Rody stare przigiti, a gim minsta po-
 dle zwolesty w kazati, rozkazati, razgeli.

x Jan Janušk Haugwitz z Biskupic
 gest odgimilosti panuow, w tody stare prziyab
 yady nalezny dotgero.

x Pan Petr zwolesty zzerotma teez prziget
 odgimilosti panuow tina splosofona
 178

Obrázek č. 4: Listina udělující Janovi (Hanušovi) Haugwitzovi z Biskupic panský stav ze dne 7. 12. 1478 v Olomouci

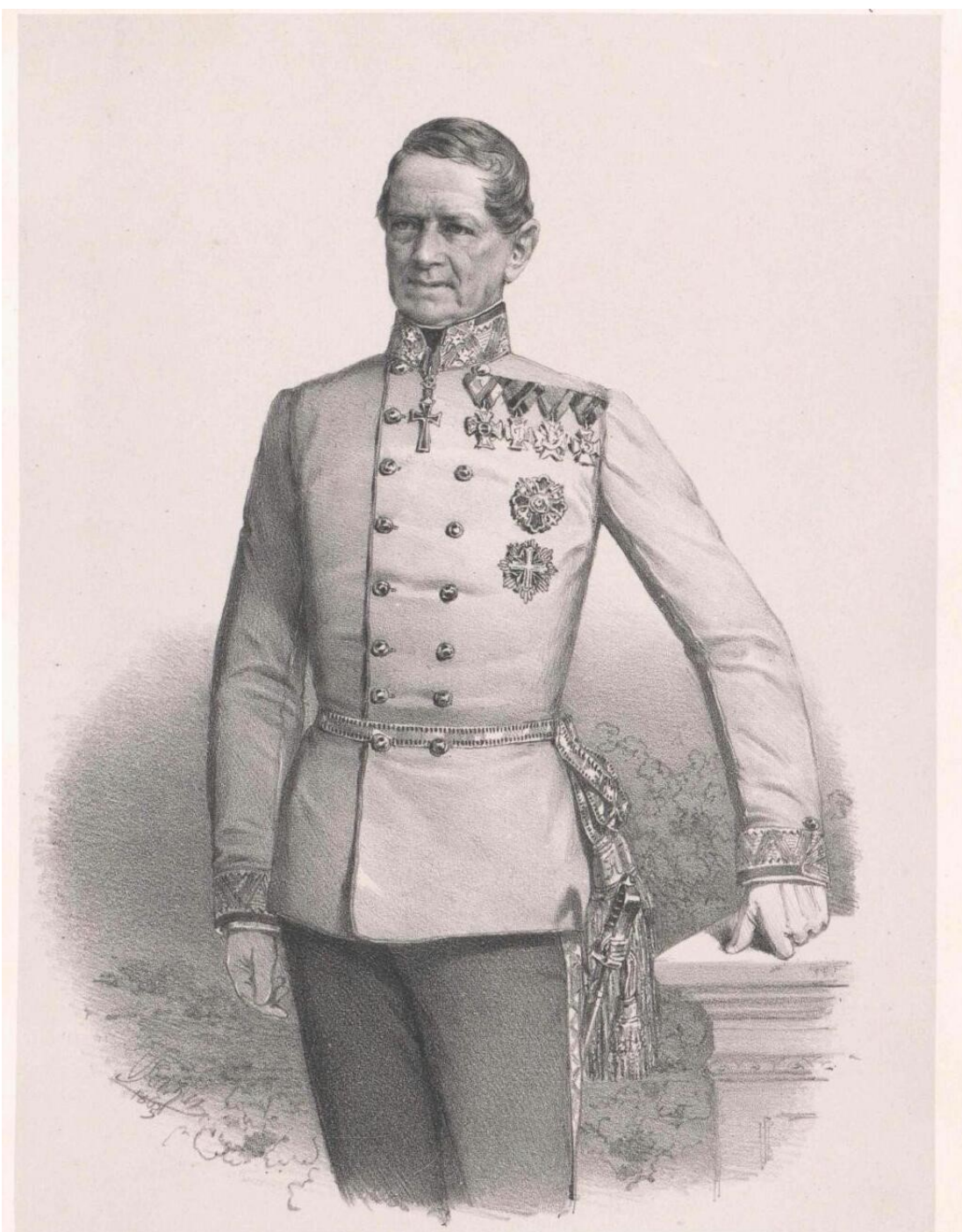
Obrázek č. 5: Pečeť Karla Haugwitze z Biskupic, který se přestěhoval z Moravy do Čelákovic

A handwritten signature in black ink on aged paper. The signature reads 'Carll Haugwitz von Biskupic' in a cursive script. Below the signature is a large, stylized flourish or scribble.

Obrázek č. 6: Podpis Karla Haugwitze z Biskupic

Obrázek č. 7: Velitel vojenské akademie ve Vídni Moric Haugwitz baron z Biskupic

Portrait nach einer Fotoogr. lith. v. V. Katzler.

Gedr. b. Jos. Stoufs Wien.

EUGEN GRAF HAUGWITZ,

*k. k. Feldmarschall-Lieutenant, Generalmajor
Inhaber des k. k. Linien-Infanterie-Regiments No. 38.*

Obrázek č. 8: Eugen Wilhelm hrabě von Haugwitz

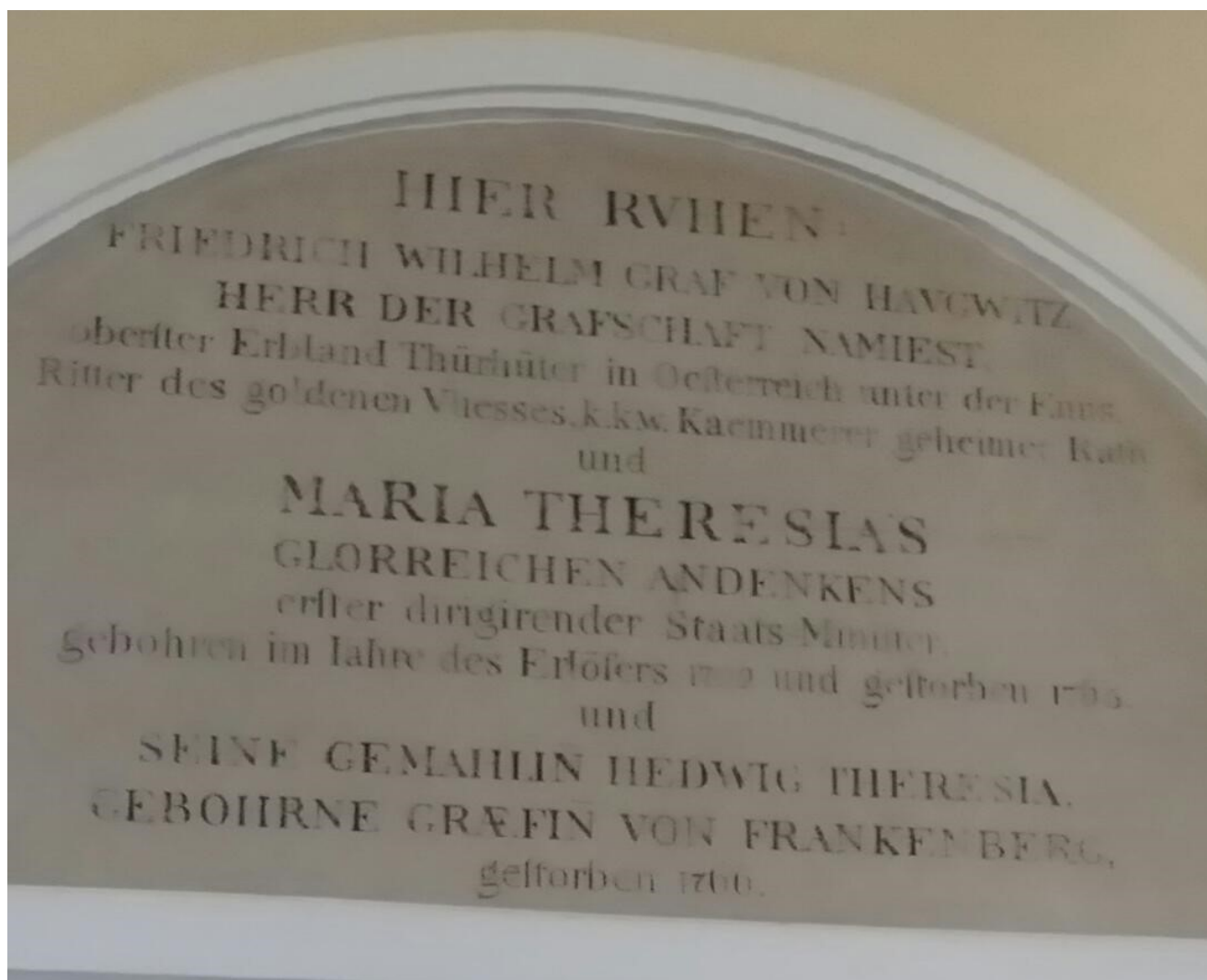
Obrázek č. 9: Mladý Friedrich Wilhelm hrabě von Haugwitz

Obrázek č. 10: Portrét Friedricha Wilhelma hraběte von Haugwitz

Obrázek č. 12: Náhrobní deska Friedricha Wilhelma hraběte von Haugwitze

Obrázek č. 13: Náhrobní deska Eugena Wilhelma hraběte von Haugwitz

Obrázek č. 14: Socha Friedricha Wilhelma ve Vídni